

SocioRoMap

ANCHETA EXPERTILOR LOCALI PRIVIND
COMUNITĂȚILE ȘI GRUPĂRILE COMPACTE
DE ROMI DIN ROMÂNIA

Material produs în cadrul proiectului *Cartografierea sociografică a comunităților de romi din România pentru o monitorizare la nivel comunitar a schimbărilor privind integrarea romilor (SocioRoMap)*.

Proiect finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009–2014 în cadrul Programului „Combaterea Sărăciei” (RO25).

Acest material nu reprezintă neapărat poziția oficială a Mecanismului Financiar Norvegian 2009–2014.

1. Ancheta experților locali din cadrul primăriilor

● **Ancheta experților locali** din cadrul primăriilor a vizat identificarea comunităților de romi la nivelul unităților administrativ-teritoriale (UAT). Ancheta a fost una exhaustivă, întrucât chestionarul a fost aplicat în fiecare UAT din România (în total 3182).

Ancheta experților locali a avut trei obiective majore:

- (1) În primul rând, am dorit să realizăm un **recensământ comunitar exhaustiv** al comunităților de romi la nivelul unităților administrativ-teritoriale. Au fost colectate informații privind mărimea populației de romi și amplasarea lor teritorială. Întrebările au fost adresate angajaților din primării cu atribuții în domeniul asistenței sociale.
- (2) În al doilea rând, am dorit să efectuăm o radiografie sumară a **structurilor specializate de furnizori de servicii sociale** din cadrul/subordinea autorităților administrației publice locale, respectiv a variatelor transferuri sociale administrate, la nivel local.
- (3) În al treilea rând, am urmărit descrierea, pe mai multe dimensiuni, a **comunităților de romi caracterizate prin locuire compactă** (în continuare grupări compacte) urmărind să oferim o descriere structurată a acestora, dar și identificarea dificultăților cu care se confruntă, a situațiilor de marginalitate, vulnerabilitate. Concentrarea pe situațiile de locuire compactă este dublu

motivată; concentrarea spațială oferă posibilitatea evaluării facile a situației comunității respective comparativ cu situațiile în care comunitatea de romi este dispersată pe teritoriul unei localități; iar comasarea unor comunități într-un spațiu poate reflecta existența unui sistem local de stratificare, locuirea compactă indicând un mod asimetric de incluziune la nivel local și eventual o poziționare marginală a acestor comunități.

2. Metodologia anchetei

● Ancheta s-a desfășurat prin completarea a două chestionare (chestionar A, respectiv chestionar B) de către un angajat desemnat al primăriei, de preferință lucrător social. **Chestionarul A** s-a referit la întreaga unitate administrativ-teritorială. **Chestionarul B** a fost completat separat pentru fiecare grupare/comunitate compactă de romi aflată în unitatea administrativ-teritorială.

În centrul atenției noastre au fost **comunitățile de romi vizibile**, identificate în baza **percepției exterioare** (hetero-identificare) a celor care lucrează în domeniul social ca angajați ai primăriilor. „Vizibilitatea”, faptul că un grup de oameni este identificat ca fiind rom, poate fi de mai multe tipuri:

- Pe de o parte, putem vorbi de o vizibilitate socială, în multe cazuri stilul de viață perceput ca fiind rom este asociat, de către societatea majoritară și evident de că-

tre autorități, cu o **marginalitate socială**. Astfel, el poate constitui chiar pretextul excluderii sociale.

- Pe de altă parte, în unele cazuri, avem de-a face cu o **vizibilitate culturală**, care nu este în mod neapărat asociată cu o marginalitate socială. De exemplu, unele grupuri de romi tradiționali sunt foarte vizibili, sunt percepuți ca o comunitate, dar nu sunt percepuți ca fiind marginali.

Așadar, trebuie subliniat faptul că prin demersul nostru, și ca urmare a definițiilor utilizate, romii care nu se disting și nu sunt distinși prin modul lor de viață sau practici culturale au avut șanse reduse de a fi incluși în această anchetă.

Chestionarul A a fost completat la nivelul fiecărei **UAT** și au fost solicitate informații privind:

- Funcționarea serviciilor de asistență socială
- Existența unor instituții și proiecte specifice incluziunii romilor, respectiv a diferitelor tipuri de lideri comunitari
- Numărul romilor, respectiv plasarea lor, existența unor vecinătăți compacte de romi în localitățile care aparțin unităților administrativ-teritoriale

Chestionarul B a urmărit colectarea informațiilor despre **grupările/comunitățile compacte de romi**. Pentru fiecare vecinătate omogenă etnic sau preponderent romă a fost completat câte un chestionar. În cazul grupărilor compacte nu am sugerat nicio definiție. De exemplu, privind numărul locuitorilor, proporția romilor în zona respectivă, am solicitat doar completarea unui chestionar pentru fiecare grupare compactă de romi, așa cum era aceasta per-

cepută de către respondenți. După finalizarea anchetei am exclus din baza de date grupările compacte ce însumau sub 15 locuitori. Chestionarul B a adunat informații referitoare la caracteristicile grupărilor compacte relevante din perspectiva incluziunii sociale: situarea spațială a grupărilor compacte; calitatea locuirii; integrarea pe piața muncii; specific cultural și religios.

Numărul comunităților compacte de romi înregistrate în anchetă reprezintă un număr estimativ, întrucât din cauza unor situații de interpretare eronată a definiției arealului de locuire compactă sau din alte motive/interese, există atât suspiciuni de sub-raportare (au existat situații de locuire compactă care nu au fost raportate din cauza volumului de muncă necesar pentru completarea chestionarelor sau din încercarea de a evita un presupus impact negativ din cauza consemnării existenței unei/unor asemenea comunități), cât și de supra-raportare (au existat situații în care, deși era o singură comunitate compactă localizată pe mai multe străzi, a fost raportat un număr de comunități egal cu numărul de străzi pe care se întinde o singură comunitate, din confuzie strada fiind considerată unitatea de înregistrare); parțial corectate.

Ratele de răspuns au fost ridicate: din cele 3182 unități administrativ-teritoriale, 3101 (97.5%) au completat chestionarul în întregime; 42 nu au răspuns deloc; iar 39 au completat parțial chestionarul. Ratele de completare nu arată distorsiuni teritoriale.

» **Harta 1. Completarea chestionarelor în UAT (pag. 29)**

Validarea datelor s-a realizat printr-un proces relativ strict și s-au folosit mai multe metode:

- În prima etapă, datele raportate de către autorități locale au fost comparate cu date preexistente, date de la recensământ și rezultatele anchetelor similare precedente. În cazul în care au existat diferențe semnificative au fost (re)contactate autoritățile și s-a cerut o clarificare, adresându-se și rugămintea pentru o confirmare sau (re)evaluare a datelor și estimărilor care au fost comunicate inițial.
- Într-o etapă ulterioară, în septembrie 2015, s-a organizat o sesiune de lucru cu angajații din Birourile Județene pentru Romi (BJR), structuri care funcționează în Instituțiile Prefectului. În cadrul întâlnirii au fost prezentate cele mai importante rezultate ale anchetei sub forma unor fișe la nivel de UAT, care au conținut estimările experților locali privind numărul romilor din localitățile aparținătoare de UAT (numărul, mărimea și amplasarea grupărilor compacte locuite de romi). Experții din BJR au realizat analiza fișelor și au confirmat sau au semnalat diferențe, după caz. În caz de neconcordanță între cele două evaluări, au fost (re)contactate autoritățile locale și s-au solicitat clarificări în sensul confirmării sau (re)evaluării datelor și estimărilor comunicate inițial.
- În cazul orașelor mari, având în vedere dimensiunea și numărul mare de locuitori (peste 30000 de locuitori), pentru realizarea validării și muncii de teren au fost contractați operatori care au realizat descrieri sociologice ale marilor orașe, descrieri detaliate ale comunită-

ților compacte de romi situate în aceste municipii și au validat datele raportate de către autoritățile locale.

3. Populația romă din România conform anchetei cu experții locali

- În cadrul anchetei cu experții locali am cerut **estimări privind numărul romilor** pentru fiecare localitate componentă a UAT. În chestionar am precizat că estimarea numărului romilor nu trebuie să se bazeze pe rezultatele recensământului, ci să includă acele persoane despre care localnicii spun că sunt romi/țigani. Din datele anchetei cu experții locali rezultă că numărul estimat al romilor din România este aproape dublu față de datele ultimului recensământ (2011). **Experții locali au estimat un număr total de 1215846 romi, ceea ce înseamnă aproximativ 6,1–6,3% din populația totală a țării.**

Ca număr, cea mai însemnată populație de romi este localizată în regiunea Centru (240104), respectiv Sud-Muntenia (217919). Trebuie subliniat și faptul că în afara regiunii Vest, numărul romilor depășește 100000 în toate regiunile. Proporția cea mai ridicată a romilor a fost raportată în regiunea Centru (10.1%), urmată de Sud-Muntenia și București, iar proporția cea mai scăzută a fost raportată în regiunea Nord-Est. Raportările sunt concordante cu datele recensământului în cazul regiunii Nord-Vest, iar în

cazul Bucureștiului experții locali au raportat de 3,4 ori mai mulți romi față de recensământ.

Tabelul 1. Numărul și proporția romilor conform anchetei cu experți locali și recensământului din 2011, pe regiuni

	Romi conform anchetei cu experți		Romi conform recensământului		Diferență față de recensământ (I/III)
	Număr (I)	% (II)	Număr (III)	% (IV)	
București	133786	6.9	39607	1.7	3.4
Centru	240104	10.1	111228	4.7	2.2
Nord-Est	135972	4.0	55216	1.7	2.5
Nord-Vest	152846	6.0	113711	4.4	1.3
Sud Muntenia	217919	6.9	122232	3.9	1.8
Sud-Vest	106807	5.4	63899	3.1	1.7
Sud-Est	145825	5.6	69864	2.7	2.1
Vest	82587	4.5	45747	2.5	1.8

Numărul romilor raportat de către experții locali a fost cel mai mare în București (110205). În județul Mureș experții au raportat 66831, în Brașov 55993, în Călărași 46713, în Bihor 45332, în Sibiu 41027 romi. Numărul absolut al romilor depășește cifra de 10000 în fiecare județ al țării.

» Harta 2. Numărul romilor raportat de experți comparativ cu datele recensământului din 2011 (pag. 30)

Conform estimărilor realizate de către experții locali, în România există 33 de unități administrativ-teritoriale unde populația romă constituie o majoritate absolută. În județul Brașov s-au indicat 8 UAT cu populație majoritară de etnie romă (Augustin, Apața, Budila, Bunești, Cincu, Homorod, Măieruș și Ticușu), în județul Sibiu sunt identificate 7 UAT cu populație majoritară de etnie romă (Brăteiu, Iacobenii, Laslea, Merghindeal, Moșna, Roșia și Târnava), în Covasna sunt 4 (Belin, Boroșneu Mare, Hăghig și Vâlcele), în Mureș 3 (Apold, Băgaciu, Fărăgău), în Iași 2 (Lungani, Mironeasa) și câte o UAT cu majoritate romă în județele Bacău (Lipova), Buzău (Râmnicelu), Constanța (Cuza Vodă), Dolj (Negoi), Galați (Brăhășești), Harghita (Săcuieni), Satu Mare (Socond), Vaslui (Dumești) și Vrancea (Slobozia Bradului).

» Harta 3. Proporția romilor pe UAT (conform anchetei) (pag. 31)

Există o discrepanță între datele de recensământ (auto-identificare într-un context oficial-birocratic) și raportările experților (clasificare externă dintr-o perspectivă administrativă). La nivel de județ raportările experților au depășit în fiecare caz numărul înregistrat de către recenzori. Discrepanțele cele mai semnificative sunt înregistrate în București, unde experții au raportat de 4,6 ori mai mulți romi față de recensământ și în județele Harghita, Covasna, Brașov, Constanța, Tulcea și Vaslui. Discrepanța cea mai mică a fost înregistrată în județele Mureș, Cluj, Sălaj, Bihor, Maramureș, Timiș, Mehedinți, Dolj și Dâmbovița.

La nivel UAT situația este și mai complexă. În 1183 UAT numărul raportat depășește semnificativ numărul înregistrat de către recenzori, în 425 UAT datele sunt relativ concordante, iar în 89 UAT numărul romilor este mai mic decât datele de la recensământ.

Tabelul 2. Numărul romilor raportat de către experți comparativ cu datele de recensământ pe UAT

	Număr	%
Nu există populație romă semnificativă	1426	44.8
Mai puțini romi față de recensământ	89	2.8
Date relativ concordante	425	13.4
Mai mulți romi față de recensământ	1183	37.2
Date lipsă	59	1.9
Total	3182	100.0

» **Harta 4.** Numărul romilor raportat de experți comparativ cu datele recensământului din 2011, pe județe (pag. 32)

4. Transferuri sociale

● Administrația locală are atribuția de a gestiona mai multe beneficii de asistență socială. Acestea constituie forme de suplimentare sau de substituie a veniturilor

individuale/familiale obținute din muncă, în vederea asigurării unui nivel de trai minimal, precum și o formă de sprijin în scopul promovării incluziunii sociale și a creșterii calității vieții anumitor categorii de persoane.

Practic vorbind, cea mai importantă formă de ajutor social este **venitul minim garantat (VMG)**, care a fost introdus în legislația românească în 1995. VMG înseamnă, de fapt, suplimentarea venitului familial până la un anumit nivel stabilit de lege. În comparație cu standardul european, acest nivel a fost destul de scăzut, însă în ultima perioadă este în creștere. Trebuie subliniat faptul că VMG este printre beneficiile sociale **alocate din bugetul central**, iar administrația locală este implicată în primirea, administrarea și aprobarea/respingerea dosarelor. Totodată, administrația locală este responsabilă pentru desfășurarea **anchetelor sociale** privind situația materială a familiilor solicitante de VMG.

O altă formă de ajutorare socială este **ajutorul pentru încălzirea locuinței**. Acest beneficiu este important pentru că nu este luat în calcul în definirea venitului familial în cursul anchetei sociale, sau, cu alte cuvinte, poate fi cumulat cu venitul minim garantat. Suma alocației nu depinde de numărul persoanelor din gospodărie. Ajutorul pentru încălzire se alocă din bugetul local, spre deosebire de VMG care se alocă din bugetul național.

A treia formă importantă de sprijin social este **alocația pentru susținerea familiei (ASF)**, aceasta fiind destinată familiilor cu copii. Quantumul alocației și plata alocației sunt

corelate cu frecventarea cursurilor de către copiii de vârstă școlară din familie, număr de absențe și nota la purtare.

Conform rezultatelor noastre, la nivel național au fost înregistrate 248 055 de familii beneficiare de VMG, 320 446 de ASF și 962 945 de ajutor pentru încălzire. În ceea ce urmează vom discuta două variabile, anume: (1) procentul romilor dintre acești beneficiari de ajutor, (2) procentul beneficiarilor dintre familiile rome. În cazul VMG 39,1% dintre familiile de beneficiari au fost indicați ca fiind romi. Aceste procente sunt de 23,9% în cazul alocației pentru susținerea familiei, respectiv de 19,7% în cazul ajutorului pentru încălzirea locuinței. Dintre familiile de romi, 31,8% beneficiază de VMG, 25,1% de ASF, respectiv 44,7% de ajutor pentru încălzirea locuinței.

Tabelul 3. Beneficiari de transferuri sociale la nivel național

	Total familii	Din care romi	Procentul romilor între beneficiari	Procent beneficiari între familii rome
Venit minim garantat	248 055	97 023	39,1	31,8
Alocația pentru susținerea familiei	320 446	76 642	23,9	25,1
Ajutor pentru încălzirea locuinței	692 761	133 898	19,7	44,7

La nivel teritorial există diferențe semnificative în ceea ce privește proporția familiilor rome între beneficiari. În

Transilvania (regiunile Centru și Nord-Vest) majoritatea beneficiarilor sunt romi, iar în Moldova (regiunile Nord-Est și Sud-Est), respectiv în Oltenia găsim proporții mult mai scăzute. Cele mai ridicate proporții le găsim în județele Covasna (80%), Satu Mare (77%), Mureș (77%), Sălaj (76%), Brașov (71%), Harghita (66%), și Sibiu (61%). Proporția romilor între beneficiarii de VMG este mai ridicată în mediul urban.

» **Harta 5.** *Proporția gospodăriilor rome între gospodăriile beneficiare de venit minim garantat (VMG) (La nivel național = 37,2%) (pag. 33)*

La nivel național, 25,1% dintre familiile rome beneficiază de VMG. Proporții mai ridicate au fost înregistrate în mediul rural, în comune mai mici, respectiv în regiunea Nord-Vest. Județele cu cele mai ridicate proporții de beneficiari sunt Teleorman (56%), Maramureș (52%), Suceava (53%), Brăila (50%), Harghita (49%), Sălaj (49%), Vrancea (47%), Dolj (45%) și Bihor (45%). Cele mai scăzute proporții sunt indicate în București (0,5%), Ilfov (11%), Timiș și Tulcea (19%).

» **Harta 6.** *Proporția gospodăriilor beneficiare de venit minim garantat (VMG) între gospodăriile rome (La nivel național = 25%) (pag. 34)*

5. Instituții specifice incluziunii romilor

• În cadrul anchetei am solicitat informații privind existența la nivel local (UAT) a diferiților actori implicați în procesul de incluziune a romilor. Această informație poate fi utilă în construirea unei rețele locale cu scopul de a monitoriza efectiv situația comunităților rome la nivel local, respectiv de a evalua procesul de incluziune și proiectele care vizează acest proces. Ancheta a fost centrată la nivel local și am încercat să identificăm densitatea diferitelor rețele destinate incluziunii sociale a romilor.

Tabelul 4. Instituții specifice incluziunii romilor după prezența romă în UAT, cu prezență semnificativă de romi

	Prezență semnificativă de romi		Număr conform surselor oficiale*	Număr intervievați în cadrul SocioRoMap
Mediatorul sanitar	484	40,0%	410	293
Mediatorul școlar	193	16,0%	306	116
Expertul/Referentul local rom	349	28,8%	-	-
Consilierul de etnie romă ales în Consiliul Local	296	24,4%	-	-
Consilierul numit al romilor	221	18,3%	-	-
Liderul tradițional al romilor (bulibașa, Vaida etc.)	257	21,2%	-	-
Pastorul romilor	295	24,4%	-	-

* În cazul mediatorilor sanitari - Ministerul Sănătății, în cazul mediatorilor școlari - Ministerul Educației Naționale.

Rețeaua mediatorilor sanitari este rețeaua profesională cea mai numeroasă. **Mediatorii sanitari** se ocupă cu incluziunea comunităților vulnerabile în sistemul de sănătate și lucrează în dublă subordonare, către Direcțiile Județene de Sănătate Publică și primării. În 484 de UAT cu prezență semnificativă de romi au fost raportați mediatorii sanitari. Trebuie menționat că acest număr este mai ridicat față de datele obținute din ancheta privind mediatorii sanitari. Cel mai probabil, asistenții medicali care lucrează în comunitățile rome au fost raportați, în multe cazuri, ca fiind mediatorii sanitari, deși nu aveau această poziție în mod oficial. Cu alte cuvinte, aceste date trebuie interpretate, în sensul că în 40% dintre UAT care au comunități semnificative de romi există persoane care în mod oficial sau neoficial facilitează accesul acestora la servicii medicale.

Densitatea rețelei de mediatorii sanitari (inclusiv asistenți medicali raportați ca fiind în această rețea) nu este uniformă în termeni teritoriali. În unele județe (mai ales în partea estică a țării) peste 80% dintre unitățile administrativ-teritoriale cu o prezență semnificativă de romi dispun de mediator sanitar (Botoșani 85%, Galați 82%, Tulcea 80%). Cele mai scăzute procente au fost indicate în Timiș (9%), respectiv în Teleorman (10%).

» **Harta 7. Densitatea rețelei de mediatorii sanitari, pe județe (pag. 35)**

Mediatorii școlari sprijină participarea tuturor copiilor din comunitate la învățământul general obligatoriu, încurajează implicarea părinților în educația copiilor și în viața școlii și facilitează colaborarea dintre familie – comunitate – școală. Mediatorul școlar este angajat de unitatea de învățământ preuniversitar sau de către Centrul Județean/al municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională. Îndrumarea metodologică a activității mediatorului școlar revine Centrului județean/al municipiului București de Resurse și de Asistență Educațională. Coordonarea și monitorizarea activității mediatorului școlar revin conducerii unității/unităților de învățământ preuniversitar în care își desfășoară activitatea.

Conform anchetei noastre, 16% din UAT cu prezență semnificativă de romi beneficiază de mediator școlar. Distribuția nu este uniformă nici în cazul mediatorilor școlari. Cea mai mare acoperire a fost raportată în județele Covasna (49%), Harghita (47%), Neamț (37%), Mureș (28%) și Călărași (27%), iar în județul Brăila nicio unitate administrativ-teritorială cu o populație semnificativă de romi nu a raportat existența mediatorului școlar.

» **Harta 8.** Densitatea rețelei de mediatori școlari, pe județe (pag. 36)

6. Modele de coabitare spațială

- Situațiile raportate privind prezența comunităților de romi la nivel local sunt variate și pornesc de la dispersie până la izolare spațială. În fapt, sunt raportate situații în care cvasitotalitatea romilor la nivel de localitate este așezată compact în termeni spațiali, conform unui **model diferențiat de coabitare spațială**. Pe de altă parte, putem vorbi despre un **model nediferențiat de coabitare** în cazul în care romii trăiesc dispersați. Totodată, ne-au fost raportate situații intermediare, conform cărora există într-o localitate pe lângă una sau mai multe comunități așezate compact și familii de romi așezate dispersat, care nu se concentrează teritorial: **modele mixte de coabitare spațială**.

În ceea ce privește distribuția diferitelor modele de coabitare, la nivelul localităților componente ale unităților administrativ-teritoriale, acestea sunt sintetizate în următorul tabel. Astfel, conform acestor estimări, în cazul a 12656 de localități au fost obținute estimări ale populației rome, respectiv ale romilor care trăiesc în grupări/comunități compacte și au fost identificate 8233 de localități în România în care nu se semnalează existența populației rome.

Tabelul 5. Modele de coabitare spațială construite pe baza proporției romilor din grupările/comunitățile compacte

	Număr localități	Procent din total localități %	Total populație de romi raportată	Procentaj din total populație de romi raportată %
Nu sunt romi	8233	63,0%	0	0
Romii locuiesc/trăiesc numai dispersat	3006	23,8%	323516	26,6%
Majoritatea locuiesc dispersat (sub 30% în grupări compacte)	57	0,5%	138463	11,4%
Echilibru relativ (30–60% locuiesc în grupări compacte)	115	0,9%	80433	6,6%
Majoritatea (60–90%) locuiesc în grupări compacte, cu romi dispersați	243	1,9%	112780	9,3%
Aproape toți (peste 90%) locuiesc în grupări compacte	1256	9,9%	560654	46,1%
Total	12656	100%	1215846	100%

Astfel, sunt date pentru a reconstrui statistic modelele de coabitare pentru 4677 de localități, deci pentru 36,2% din totalul localităților. În aproape două treimi dintre localitățile pentru care s-a raportat și estimat prezența romilor există o coabitare nediferențiată, adică, în aceste 3006 localități avem o prezență romă raportată de către

experți locali, însă nu sunt grupări compacte de romi. Trebuie subliniat și faptul că 26,6% dintre romi trăiesc în localități caracterizate de modelul nediferențiat de coabitare. Cealaltă extremă este reprezentată de localitățile în care s-a raportat o prezență romă, iar conform estimărilor, cvasitotalitatea romilor (mai mult de 90%) trăiește în grupări/comunități compacte. În acele 1256 de localități trăiesc 46,1% din totalul de romi estimat de către experții locali.

Analizat la nivel de localitate, și pentru situațiile de prezență semnificativă a romilor (peste 5% sau peste 500 de persoane), modelele de coabitare între romi și neromi prezintă următoarele aspecte generale:

- În România există în total 2688 de localități (în cadrul a 1470 de UAT) în care (pe baza raportării de către experții locali) ponderea la nivel local a populației de romi este de cel puțin 5% sau de cel puțin 500 de persoane.
- În aceste localități trăiesc în total 1153386 de persoane de etnie romă. Au mai fost identificate alte 62460 de persoane în 1989 de localități unde prezența romă nu este una semnificativă (este sub 5% și sub 500 de persoane).
- Analiza a evidențiat un număr relativ mic de situații intermediare (*modele mixte de coabitare spațială*) acestea fiind prezente, mai ales, în mediul urban. În mediul rural și pentru majoritatea localităților sunt tipice situațiile la poli extremi: fie de dispersare, fie de comasare cvasi-totală a populației locale de romi.

- Pentru localitățile caracterizate de situația de locuire dispersată/nediferențiată media numărului de romi raportați de experții locali este de 231, iar pentru situațiile de locuire predominant compactă este de 510. Deci, cu toate că există un număr mai mare de localități cu coabitare nediferențiată, numărul romilor raportați de experți care trăiesc în asemenea localități este semnificativ mai mic (23,8% din total) decât numărul celor care trăiesc relativ izolat în localități cu o diferențiere pronunțată a locuirii (46,1% din totalul populației de romi raportați și incluși în această analiză).

» **Harta 9. Romi care trăiesc în grupări compacte și romi care trăiesc dispersați, pe UAT (pag. 37)**

7. Grupări/comunități compacte de romi

- Ca urmare a verificărilor și a unor corecții și filtre aplicate (menționate în partea metodologică) am identificat un număr de **2315 de comunități compacte într-un număr de 1661 de localități aflate pe teritoriul a 1121 de unități administrativ-teritoriale** (comune, orașe și municipii). Trebuie menționat că pentru 94,9% dintre aceste grupări compacte, gradul de completare a chestionarelor B este complet sau aproape complet. Pentru 118 cazuri nu sunt decât câteva informații de bază (cea mai importantă

condiție, suficientă și necesară, numărul estimat de locuitori). **Experții locali au estimat că în aceste grupări compacte sunt 177525 de gospodării, respectiv trăiesc 722844 de persoane.**

Tabelul 6. Distribuția grupărilor/comunităților compacte și a populației grupărilor compacte după numărul de gospodării care alcătuiesc gruparea/comunitatea compactă

Tip de comunitate (după nr. de gospodării)	Comunități compacte		Populație	
	Nr.	%	Nr.	%
Nu sunt date	5	0,2	16558	2,3
Sub 20	682	29,5	33064	4,6
20–49	676	29,2	90573	12,5
50–99	448	19,4	130311	18,0
100–149	190	8,2	941406	13,1
150 și peste	314	13,6	357932	49,5
Total	2315	100	722844	100

Numărul mediu de gospodării calculat pe toate comunitățile compacte pentru care avem această informație este de 77. În 28% dintre comunitățile compacte identificate și incluse în baza noastră de date avem estimat un număr mai mare de gospodării decât această medie. Deci, cele mai multe comunități identificate sunt relativ mici, compuse dintr-un număr estimat de sub 20 de gospodării, sau între 20–49 de gospodării (aproape 59% din total în aceste

două categorii). Grupările compacte de mărime medie către mare (50–150 de gospodării) reprezintă ceva mai mult decât un sfert (27,5%) din totalul comunităților compacte identificate și incluse în baza noastră de date. Comunitățile mari, cu peste 150 de gospodării, reprezintă 13,6%.

Sunt în total 8 comunități compacte cu un număr de peste 1000 de gospodării identificate (dintre ele unele localități considerate a fi locuite numai de romi). Din perspectivă teritorială, cele mai multe comunități compacte au fost raportate pentru județul Mureș, apoi urmează partea Nord-Vestică a României, un areal destul de compact compus din județele Bihor, Satu Mare și Sălaj.

Tabelul 7. Distribuția grupărilor/comunităților compacte și a populației grupărilor compacte, după numărul de persoane care locuiesc în gruparea compactă

Tip de comunitate (după nr. de locuitori)	Comunități compacte		Populație	
	Nr.	%	Nr.	%
Sub 150	1203	52,0	86368	11,9
151–300	479	20,7	107212	14,8
301–600	335	14,5	144552	19,9
601–900	134	5,8	101352	14,0
Peste 900	164	7,1	285360	39,3
Total	2315	100,0	724844	100

Conform estimărilor experților locali, un număr de 722844 de persoane locuiesc în grupările compacte identificate.

Numărul mediu de locuitori în grupările compacte, incluse în baza de date, este de 313 de persoane. Peste jumătate (52%) dintre comunitățile compacte identificate sunt relativ mici (sub 150 de persoane) în termeni de volum de populație. O cincime (20,7%) are un număr estimat de locuitori între 150–300 și 14,5% reprezintă comunități medii (301–600 de persoane). Comunitățile mai mari (între 601–900 de locuitori) reprezintă 5,1%, iar cele foarte mari, de peste 900 de persoane, 7,1%. În aceste comunități foarte mari trăiesc 285360 de persoane (aproape 40%), din totalul de 722844 de persoane raportate care locuiesc în comunități compacte locuite de romi. Media numărului persoanelor pentru această categorie de comunități compacte foarte mari este de 1740 de persoane. La polul opus, în numeroasele comunități relativ mici, trăiește aproximativ 12% din populația comunităților compacte de romi.

După cum am menționat, numărul romilor, estimat de către respondenții noștri, este de 1215846, așadar, 59,1% dintre romi trăiesc la nivel național în comunități compacte. În acest sens avem o diferență semnificativă între diferite județe: cele mai ridicate proporții ale romilor din grupări compacte se află în județele Ialomița, Bihor, Buzău, Brașov, iar cele mai scăzute în județele Timiș, Tulcea și Constanța.

» **Harta 10.** Proportia romilor în grupări compacte, pe județe (pag. 38)

8. Izolare spațială

8.1. Situatrea spațială a comunităților de romi

- Situatrea acestor comunități compacte a fost analizată pe axa interior-exterior, încercând să identificăm dacă acestea sunt în interiorul sau la marginea localității, eventual sunt situate în afara acesteia.

Tabelul 8. Unde este plasată comunitatea compactă?

	Grupări compacte		Locuitori	
	N	%	N	%
În interiorul localității	987	44,4	307 382	43,9
La marginea localității	1104	49,6	328 654	47,0
În afara localității	71	3,2	13 129	1,9
Localitate (sat) locuită de romi	63	2,8	50 146	7,2
Total*	2225	100	699 311	100

* Nu am obținut estimări valide referitoare la plasarea comunității pentru 90 de cazuri identificate de locuire compactă. În aceste situații a fost raportat numărul populației, acesta fiind de 25533 de persoane.

Au fost identificate în total 71 de cazuri de **locuire în afara perimetrului localității**, și aproape jumătate din situațiile de locuire compactă sunt poziționate la marginea localității. Atât situarea în afară, cât și la margine, poate însemna o varietate de situații în termeni de distanță și posibilitate de acces la diferite servicii publice esențiale.

Situarea în afara localității poate să însemne situarea în afara graniței administrative, dar nu neapărat la o distanță mare de mers față de centrul localității (unde, în majoritatea cazurilor sunt localizate aceste facilități); în timp ce situarea în marginea localității, în cadrul teritoriului administrativ, poate însemna o distanță mai mare față de centru. Astfel că pentru situațiile de situare în afara localității, s-a întrebat distanța aproximativă în minute de mers de la comunitatea compactă până la primele case. Au fost identificate 23 de cazuri în care plasarea în afara localității a însemnat și o distanță semnificativă, 30 de minute sau mai mult de mers de la comunitatea compactă până la centrul localității. În general, aceste comunități situate în afara localității și la o distanță de mers de 30 de minute sau mai mult sunt, cu câteva excepții, comunități relativ mici. În această situație trăiesc (pe baza estimărilor experților) 5136 de persoane în aproximativ 1244 de gospodării. În rest, situarea în afara localității a însemnat un acces (în termeni de minute de mers) relativ mai puțin problematic. În afara acestora au fost identificate 63 **localități (sate) locuite de romi**.

» **Harta 11.** Numărul persoanelor care trăiesc în grupări compacte de romi în funcție de localizarea lor (pag. 39)

8.2. Îngrădirea accesului

• În termeni de dificultate a accesului, am rugat să fie specificate existența următoarelor situații posibile de îngrădire a accesului, pe drumul cel mai scurt dintre comunitate și centrul localității: ziduri sau alte bariere, râuri fără pod, proprietăți peste care trecerea este interzisă și îngrădită. Luând în considerare oricare dintre aceste situații, au fost identificate în total 35 de cazuri de îngrădire a accesului. Desigur, în anumite situații, aceste limitări funcționează ca o formă de izolare expresă, în altele sunt doar circumstanțe semnalate de experții care au descris situația comunității, fără ca acestea să însemne o formă de izolare. Din informațiile de care dispunem nu putem preciza exact natura, în sens sociologic, a acestor obstacole; notăm doar existența lor. Dintre aceste comunități, 19 sunt situate la marginea localității și 5 în afara lor. Doar 5 sunt comunități mai mari (cu mai mult de 100 de gospodării fiecare), 19 fiind foarte mici (sub 20 de gospodării). În total, în cele 35 de comunități compacte pentru care s-a raportat existența oricărei forme de îngrădire sau obstacole s-a estimat existența a 4750 de gospodării, în care trăiesc 14218 de persoane.

8.3. Distanță față de facilități/furnizori de servicii

• Amplasamentul la marginea localității sau în localitate nu înseamnă neapărat o situație neproblematică de acces la diferite facilități necesare traiului cotidian (de exemplu, școală, magazin alimentar). Astfel, indiferent de amplasamentul declarat am formulat întrebări referitoare la distanță (în termeni de minute de mers) de la comunitatea compactă până la diferite facilități care, în principiu, sunt accesate frecvent (zilnic, săptămânal sau lunar) de membrii comunității. Astfel, experții au fost rugați să estimeze minutele necesare deplasării la magazinul alimentar cel mai apropiat, la școala primară (I-IV) frecventată de copiii din gruparea/comunitatea compactă, la primăria de care aparțin, respectiv la dispensar.

Tabelul 9. Aproximativ la câte minute de mers se află următoarele facilități/furnizori de servicii față de grupul compact de romi? (procentele sunt calculate din totalul comunităților compacte raportate)

	...la mai puțin de 10-15 minute	...la 15-30 de minute	...la 30-60 de minute	...la mai mult de o oră	Date lipsă
Magazin alimentar	79,3%	13,8%	1,6%	0,3%	5%
Școala primară (I-IV)	55,9%	33,3%	5,4%	0,4%	5,1%
Primărie	29,2%	37,8%	21,3%	6,7%	5,1%
Dispensar medical	35,2%	38%	16,8%	5,1%	5,1%

Aproape 80% dintre comunități au **acces la un magazin** în maximum 15 minute de mers. Pentru 319 comunități se raportează o distanță între 15–30 minute (ce poate implica inconveniente, dar nu neapărat majore). În cazul a 44 de comunități compacte avem o situație dificilă sau foarte dificilă din perspectiva aprovizionării cotidiene, magazinul cel mai apropiat fiind la peste 30 de minute de distanță de mers pe jos. Dintre acestea, 25 sunt comunități relativ mici (sub 20 de gospodării), dar în 8 comunități s-a estimat că trăiesc peste 300 de persoane, deci există o populație de mărime considerabilă care, inclusiv în termeni de piață, ar putea justifica existența unui magazin.

Distanța față de cea mai apropiată **școală primară** se prezintă puțin diferit față de situația magazinului cel mai apropiat. Pentru 770 de comunități se raportează o distanță de 15–30 minute între școală și comunitate (ce poate implica inconveniente de acces pentru copiii din clasele primare, dar nu neapărat dificultăți majore), și în cazul a 135 de comunități compacte avem o situație dificilă sau foarte dificilă din perspectiva accesului la școala primară, parcursul între comunitatea compactă și școală fiind mai mare de 30 de minute de mers pe jos. În 61 dintre aceste comunități numărul gospodăriilor a fost sub 20, în 78 numărul locuitorilor din comunitatea compactă a fost de sub 100. Cu toate acestea, în comunitățile compacte situate la mai mult de 30 de minute de mers față de școala primară, trăiesc pe baza estimărilor un număr de 6031 de copii cu vârsta cuprinsă între 0–14 ani.

8.4. Izolare socială, stigmatizare

- Distanțarea majorității față de o comunitate compactă poate funcționa nu numai în termeni de construire a obstacolelor sau prin împingerea la periferie a unor comunități, dar și prin stigmatizarea colectivă a acestor comunități compacte. Am încercat să identificăm o formă relativ radicală de exprimare a distanțării față de aceste comunități compacte, și anume să înregistrăm faptul reprezentării lor ca zone periculoase (*no go zone*) de către localnicii din afara acestor comunități. În acest sens am formulat o singură întrebare: *În ce măsură neromii din localitate, care nu locuiesc cu aceste grupuri compacte, circulă prin cartierul/comunitatea de romi?*

Astfel, în cazul a 344 de comunități compacte s-a afirmat că „Majoritatea locuitorilor tind să evite trecerea prin cartier/zona compactă”. Pentru 80% dintre comunități s-a afirmat că: „Persoanele din afara grupului compact trec prin colonie în mod regulat, fără rețineri”, iar pentru 5% nu există răspuns valid”.

Este de reținut faptul că în 14 dintre cele 35 de situații în care s-a raportat existența unui obstacol fizic ce îngreunează accesul persoanelor din comunitatea compactă în localitate, comunitatea compactă a fost considerată *no go zone* (zonă nefrecventabilă, în care cei din afară ezită să intre). Dintre cele 164 de comunități compacte foarte mari (cu peste 900 de locuitori) au fost incluse în această categorie (*no go zone*) 59 comunități.

9. Calitatea locuirii

9.1. Aglomerarea

● Calculat pentru toate comunitățile compacte din baza de date SocioRoMap numărul mediu de persoane pe gospodărie a fost de 4,08. Valoarea acestui indicator a fost în anul 2014 de 2,3 pentru EU-28, iar pentru România 2,7 (Eurostat)¹. La recensământul din 2011 media națională a fost de 2,67, iar în cazul gospodăriilor în care etnia declarată a capului gospodăriei a fost romă, media a fost de 4,5.²

Tabelul 10. Structura comunităților compacte în funcție de numărul mediu de persoane pe gospodărie

	Nr. comunități compacte	Procent din totalul cazurilor valide	Număr populație în aceste comunități compacte	Procent din total populație în aceste comunități compacte
Sub media națională de 2,7	287	12,4	72 221	10,2
Între media națională și media pentru gospodării de romi (2,7–4,5)	1155	50	315 222	44,5
Peste 4,5 (media națională pentru gospodării de romi)	868	37,6	320 843	45,3
Total	2310	100	708 286	100
Date lipsă	5			
	2315			

Numărul de camere pe familie/gospodărie a fost înregistrat prin indicele *situația locuirii tipice* în comunitatea compactă. Este un indice proxy care fost înregistrat în formatul de mai jos.

Tabelul 11. Majoritatea familiilor din grupul compact trăiesc în gospodării în care există...

	Mai multe familii într-o cameră	O cameră pe o familie	Două camere pe o familie	Trei camere pe o familie	Patru sau mai multe camere pe familie
N	300	1078	695	111	14
%	13%	46,6%	30%	4,8%	0,6%

Astfel, considerând cele două dimensiuni (numărul mediu de persoane din gospodării și mărimea tipică a gospodăriei din comunitatea compactă), respectiv existența sau lipsa bucătăriei din gospodărie am construit un indicator al aglomerării. Au fost considerate **supraaglomerate** toate situațiile când într-o comunitate compactă în care:

- numărul mediu de persoane pe cameră (de gospodărie tipică) din comunitatea compactă este de peste 4,5 indiferent dacă există sau nu bucătărie separată;
- numărul mediu de persoane pe cameră (de gospodărie tipică) din comunitatea compactă este între

1 EUROSTAT: *Average number of persons per household by household composition, number of children and age of youngest child* <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>

2 INSSE *Gospodării ale populației pe tipuri, după etnia capului gospodăriei – categorii de localități* <http://www.recensamantromania.ro/noutati/volumul-iv-cladiri-locuinte-gospodarii/>

2,7-4,5, dar mai puțin de jumătate din gospodării are bucătărie separată.

Tabelul 12. Situația comunităților compacte în funcție de valorile indicatorului sintetic de aglomerare locativă

	Număr comunități compacte	Număr gospodării	Număr persoane	Procentaj din totalul persoanelor care locuiesc în comunități compacte
Date insuficiente	117	10170	52834	7,3
Supraaglomerare	1122	79038	367001	50,6
Locuire relativ aglomerată	535	45075	165552	22,8
Apropiat de (sau peste) standarde medii	541	43754	139457	19,2
Total	2315	178037	724844	100

După cum se poate observa din tabel, jumătate dintre comunitățile compacte și jumătate din populația care locuiește în asemenea comunități compacte sunt caracterizate de o situație a locuirii care poate fi numită **supraaglomerată** (în sensul definit în anchetă).

9.2. Locuire inadecvată

- Situații de locuire inadecvată sunt acele situații în care se estimează că locurile unde stau persoanele din comunita-

tea compactă sunt nepotrivite locuirii, fie pentru că nu sunt destinate locuirii (cum ar fi, de exemplu, clădirile industriale dezafectate, locuințele improvizate) fie pentru că sunt, mai mult sau mai puțin, degradate reprezentând un pericol pentru sănătatea, chiar viața celor care locuiesc acolo.

Locuirea precară pronunțată o reprezintă situațiile în care întreaga comunitate compactă sau majoritatea fie nu stă în clădiri destinate locuirii (154 de comunități în care locuiesc peste 36 de mii de persoane), fie, dacă stă în case sau blocuri, este estimat că mai mult de 70% dintre acestea sunt într-o stare de degradare vizibilă (crăpate, cu acoperișul surpat, uși sau ferestre improvizate sau lipsă etc.). Situația în care 40-70% dintre gospodării sunt vizibil degradate este considerată una de locuire precară.

Tabelul 13. Comunitățile compacte în funcție de calitatea locuirii pe baza indicatorului sintetic al locuirii inadecvate

	Număr comunități compacte	Procent din totalul de comunități compacte	Număr locuitori	Procentaj din totalul de locuitori
Date insuficiente	130	5,6%	60 514	8,3%
Locuire precară pronunțată	382	16,5	100 892	13,9%
Locuire precară	701	30,3	210 486	29%
Sărăcie vizibilă	390	16,8	163 273	22,5%
Situație normală	712	30,8	189 679	26,2%
Total	2315	100%	724 844	100%

În jur de 47% dintre comunitățile compacte (382 de comunități) sunt caracterizate de un grad mai mult sau mai puțin pronunțat de precaritate, în asemenea comunități locuind cam o treime din totalul persoanelor care trăiesc în comunități compacte.

» **Harta 12.** *Proporția în grupările compacte a celor cu o situație precară de locuire, pe județe (pag. 40)*

9.3. Dotarea cu instalații a locuințelor din grupări/comunități compacte

● În privința poziției grupării compacte, în funcție de dotarea cu instalații, am folosit variabile care pot fi comparate cu situația UAT, așa cum rezultă din datele recensământului din 2011.

Am luat în calcul următoarele variabile:

- proporția gospodăriilor racordate la electricitate;
- proporția gospodăriilor conectate la rețeaua de apă potabilă, în locuință;
- proporția gospodăriilor racordate la instalația de canalizare;
- proporția gospodăriilor dotate cu baie;
- proporția gospodăriilor dotate cu bucătărie;
- proporția gospodăriilor dotate cu încălzire centrală.

La nivel național, 14,4% dintre locuințele din grupări compacte nu sunt racordate la **electricitate**. Proporția aces-

tora este cea mai ridicată în județele Harghita, Covasna, Brașov și Cluj, iar județele cu cei mai buni indicatori privind racordarea la electricitate sunt Tulcea, Olt, Vrancea, Alba, Botoșani și Caraș-Severin.

» **Harta 13.** *Proporția gospodăriilor fără instalație electrică, în grupări compacte, pe județe (Media națională = 14,4%) (pag. 41)*

La nivel național, 71% dintre gospodăriile din grupările/comunitățile compacte de romi nu au **alimentare cu apă** în interiorul locuinței. Cele mai ridicate proporții se găsesc în Nord-Estul țării, în județele Neamț (89%), Iași (87%), Bacău (81%), Vaslui (81%) și Suceava (80%), respectiv în județele Sălaj (89%), Giurgiu (87%), Călărași (86%) și Covasna (84%). Situațiile cele mai favorabile se găsesc în județele Tulcea, Gorj, Hunedoara, Bistrița-Năsăud, Vrancea și Mehedinți.

» **Harta 14.** *Proporția gospodăriilor fără apă curentă în interiorul locuinței, în grupări compacte, pe județe (Media națională = 71,3) (pag. 42)*

Proporția gospodăriilor racordate la **instalația de canalizare** este de doar 14%. Nivelele cele mai scăzute privind racordarea la rețeaua de canalizare în grupările compacte sunt identificate în județele Călărași (99% nu sunt racordate), Timiș (98%), Brașov (98%), Iași (97%), Suceava (97%) și Ilfov (95%). Situațiile cele mai favorabile sunt în

Hunedoara (52% a locuințelor neracordate), Tulcea (56%), Gorj (59%), Brăila și Mehedinți (64%).

După cum am menționat, valorile privind grupările compacte pot fi comparate cu situația UAT (conform recensământului din 2011). Pe baza acestor comparații am construit pentru fiecare tip de dotare un indicator de poziție, acesta indicând devierea grupării compacte față de media UAT în ceea ce privește dotarea cu instalații și dependențe. Aceasta are o valoare teoretică între -2 și 2. Valoarea de 2 înseamnă că gruparea compactă se află mult peste media UAT, valoarea 0 înseamnă aproape de media UAT, iar -2 înseamnă mult sub media UAT. Așadar, limitele valorice nu au fost prestabilite dinainte, ele **sunt specifice fiecărei UAT**.

Pe baza acestor indicatori am construit și un **indicator sintetic al deprivării de dotări**.

Tabelul 14. Indicatorul sintetic al deprivării de dotări (față de UAT)

	x pondere	
Valoare indicator de poziție în ceea ce privește alimentarea cu apă		+
Valoare indicator de poziție în ceea ce privește instalația de canalizare în locuință		+
Valoare indicator de poziție în ceea ce privește instalația electrică în locuință.	1,5	+
Valoare indicator de poziție în ceea ce privește încălzirea centrală în locuință		+
Valoare indicator de poziție în ceea ce privește bucătăria în locuință	1,5	+
Valoare indicator de poziție în ceea ce privește baia în locuință		+
Total		/7

Rațiunea pentru care prezența instalației electrice, respectiv a bucătăriei, a fost ponderată (deci prezența sau absența lor contribuie mai mult la valoarea finală a indicatorului) este următoarea: la nivel național 96,6% dintre locuințe sunt conectate la electricitate, respectiv 84,6% au o încăpere separată care servește drept bucătărie. Deci, aceste două elemente reprezintă un minimum al calității locuirii din România, iar absența lor marchează clar o situație de deprivare relativă accentuată a unor gospodării. În comparație, încălzirea centrală, prezentă în 44,4% dintre localități, chiar dacă nu reprezintă un lux, existența unei asemenea instalații este mai degrabă un semn al unei bunăstări relative sau a unei condiții urbane stabile. Absența ei nu indică neapărat o condiție de marginalitate.

Tabelul 15. Distribuția grupărilor/comunităților compacte după deprivarea cu dotări față de UAT. Numere absolute

	Deprivare accentuată	Deprivare	Poziție similară	Poziție mai bună	Poziție mult mai bună
Dotare cu apă în locuință	1123	444	348	66	207
Dotare cu baie	1370	465	198	96	63
Dotare cu bucătărie	836	547	655	135	19
Dotare cu canalizare	1771	169	181	43	28
Dotare cu încălzire centrală	1691	113	120	81	187
Dotare cu electricitate în locuință	103	170	1914	5	0
Poziție sintetică a deprivării de dotări	602	1137	403	44	2

Tabelul 16. Distribuția grupărilor/comunităților compacte după deprivarea de dotări față de UAT. Procente

	Deprivare accentuată	Deprivare	Poziție similară	Poziție mai bună	Poziție mult mai bună
Dotare cu apă în locuință	51,3%	20,3%	15,9%	3,0%	9,5%
Dotare cu baie	62,5%	21,2%	9,0%	4,4%	2,9%
Dotare cu bucătărie	38,1%	25,0%	29,9%	6,2%	0,9%
Dotare cu canalizare	80,8%	7,7%	8,3%	2,0%	1,3%
Dotare cu încălzire centrală	77,1%	5,2%	5,5%	3,7%	8,5%
Dotare cu electricitate în locuință	4,7%	7,8%	87,3%	0,2%	0,0%
Poziție sintetică a deprivării cu dotări	27,5%	52,0%	18,4%	2,0%	0,1%

Conform indicatorului sintetic, în cazul a 602 grupări compacte putem afla situația de deprivare accentuată față de media UAT în privința dotării cu instalații, însemnând 28% din comunitățile compacte. În cazul a 1137 grupări compacte există deprivarea față de media UAT, însă aceasta nu este accentuată și numai în 46 de cazuri indicatorul nostru indică o poziție mai bună a comunității de romi față de media UAT.

10. Surse de venit – participarea pe piața forței de muncă

- În ceea ce privește sursele de venit, un set de întrebări s-a referit atât la integrarea în diferitele segmente ale pieței forței de muncă, cât și la utilizarea resurselor marginale. Întrebările s-au referit la:
 - integrare pe piața formală a muncii (proportia care beneficiază de venit din salariu pe baza unui contract de muncă);
 - muncă în străinătate (proportia care beneficiază de câștig din munca în străinătate);
 - muncă informală (proportia care beneficiază de venit din muncă ocazională, zilieri);
 - utilizarea resurselor marginale
 - » proporția care beneficiază de venit din culegerea de fructe, plante, ciuperci
 - » proporția care beneficiază de venit din colectarea și valorificarea de materiale reciclabile;
 - proporția care beneficiază de venit din agricultură.

Conform acestor întrebări am tratat oportunitățile romilor pe piața forței de muncă într-un câmp cu cinci dimensiuni. În acest câmp, alături de nivelul de integrare pe piața formală a forței de muncă, un rol cel puțin la fel de important îi revine pieței informale/locale a forței de muncă, respectiv accesului la munca în străinătate. Pe lângă acestea am abordat utilizarea resurselor margina-

le, respectiv implicarea în producția agricolă. Întrebările s-au concentrat asupra surselor de venit și separat pe aspectele sus-menționate.

O primă afirmație importantă este că **doar aproximativ 13% dintre gospodăriile aflate în grupări compacte au un venit regulat, pe baza unui contract de muncă**, ceea ce confirmă datele anterioare care au subliniat integrarea extrem de scăzută a romilor din grupări/comunități compacte pe **piața formală a forței de muncă**. În capitală și în zona metropolitană a capitalei, respectiv în regiunea Vest, avem de-a face cu un nivel mai ridicat al familiilor cu venit regulat din salariu. De asemenea, romii care trăiesc în mediul urban și mai ales în orașe medii și mari au șanse mult mai ridicate să fie angajați în mod formal. Pe de altă parte, proporția familiilor cu un venit din salariu este mult sub media națională în regiunile Nord-Est, Sud-Est și în comune cu mai puțin de 2000 de locuitori.

» **Harta 15. Integrare pe piața formală a forței de muncă: proporția gospodăriilor beneficiare de salariu regulat, pe județe (pag. 43)**

În București, angajarea formală este mult mai răspândită, 50% dintre gospodăriile rome având un venit regulat pe baza unui contract de muncă. Județele cu un nivel mai ridicat de integrare pe piața formală a forței de muncă sunt: Ilfov, Brăila, Brașov, Tulcea, Sibiu, Maramureș, Timiș, Arad și Călărași. Cele mai scăzute valori sunt înregistrate în județele Harghita, Dolj, Suceava și Bacău.

Deși nu ne propunem să descriem detaliat importanța **migrației și a muncii în străinătate** în restructurarea mediului rural și a orașelor mici din România, subliniem însă că munca în străinătate a devenit un factor extrem de important care afectează situația comunităților de romi din țară. În cazul comunităților compacte de romi, 20,8% dintre gospodării au beneficiat de venituri din muncă în străinătate, ceea ce subliniază faptul că migrația din aceste grupări compacte este foarte intensă. Cea mai mare proporție a gospodăriilor cu venit din muncă în străinătate este în regiunile Sud-Muntenia și Sud-Est. Județele cele mai afectate de fenomenul migrației de muncă sunt: Mehedinți, Buzău, Dolj, Constanța și Covasna. În județele cu posibilități mai mari de angajare formală, cum ar fi Municipiul București, Ilfov, Brașov și Cluj migrația de muncă este mai puțin intensă.

» **Harta 16. Migrația forței de muncă: proporția gospodăriilor beneficiare de venit din munca în străinătate, pe județe (pag. 44)**

În chestionar au fost adresate întrebări cu privire la principalele destinații ale migrației de muncă. Cele mai importante țări de destinație sunt: Italia, Germania, Spania, Franța, Ungaria și Regatul Unit.

Tabelul 17. Destinațiile în cazul migrației de muncă din grupări compacte (număr UAT de unde a fost raportată destinația respectivă)

	Destinație principală	Destinație secundară
Italia	257	171
Germania	195	117
Spania	179	154
Franța	162	92
Regatul Unit	76	75
Ungaria	105	82

Italia a fost menționată ca destinație principală a migrației romilor în 257 UAT, respectiv în 171 ca destinație secundară. Județele de unde românii migrează spre Italia sunt cele din Moldova (Iași, Botoșani, Neamț, Bacău, Vrancea, Suceava și Vaslui), respectiv cele din Sud-Vestul țării, Caraș-Severin, Gorj, Mehedinți, Olt. În Ardeal, județul cel mai afectat de migrația populației rome spre Italia este Bistrița-Năsăud.

Germania a fost raportată ca destinație principală de migrație în cel puțin un grup compact din UAT în 195 cazuri, iar în 117 cazuri a fost menționată ca destinație secundară. Migrația romilor în Germania este mai intensă în regiuni care au fost locuite de germani (sași sau șvabi). Astfel sunt județele Sibiu, Mureș, Alba, Bistrița-Năsăud și Brașov. Pe lângă acestea, românii din Ilfov, Sălaj, Harghita și Covasna migrează în proporții considerabile spre Germania.

Spania a fost menționată în 179 UAT ca destinație principală, și în 154 ca destinație secundară. Migrația romilor în Spania este caracteristică în partea sudică a țării, mai ales în județele Călărași, Prahova, Teleorman, Giurgiu, Brăila și București. În Ardeal, județele Hunedoara, Cluj și Sălaj sunt mai afectate.

În 162 UAT s-a raportat că există grupări compacte de romi de unde oamenii migrează în primul rând spre **Franța**. În 92 cazuri, Franța a fost raportată ca destinație secundară. Migrația romilor din comunități compacte în Franța este cea mai intensă în județul Arad (mai ales partea de Nord a județului), Mehedinți, Alba, Bihor (partea de Sud a județului), Timiș, Maramureș, Ilfov, Ialomița și Sălaj.

În 105 UAT a fost raportată migrația în **Ungaria**, din care în 82 a fost destinație principală. Migrația spre Ungaria se suprapune cu existența comunităților de romi vorbitoare de limbă maghiară. Așadar, județele afectate sunt Covasna, Harghita, Satu Mare, Mureș, Sălaj și Bihor.

Migrația spre **Regatul Unit** a fost raportată în 76 cazuri ca destinație principală și 75 ca destinație secundară. Ilfov, Galați, Tulcea, Bacău și Giurgiu sunt cele mai afectate județe.

Implicarea în **sectorul informal** este în descreștere ca urmare a diminuării agriculturii de subzistență și a cererii pentru zilieri din partea gospodăriilor „țărănești”. În ciuda acestora, o treime din gospodăriile comunităților compacte a beneficiat de venituri din muncă informală. Acest procent este mai ridicat în regiunea Nord-Vest, în

localități mai mici și în mediul rural. Proporția cea mai ridicată a veniturilor din muncă ocazională este în județele Vrancea, Bistrița-Năsăud, Dâmbovița, Satu Mare, Tulcea, Timiș și Iași. Cele mai scăzute procente sunt în județele Hunedoara, Gorj, Ialomița și Botoșani.

În privința **resurselor marginale** au fost întrebări referitoare la culegerea de fructe, plante medicinale și ciuperci, respectiv colectarea și valorificarea de materiale reciclabile. Un procent de 12% dintre gospodăriile de romi are venituri din culegerea fructelor și plantelor. Acest tip de utilizare a resurselor marginale este evident preponderent în mediul rural, în localități mai mici, respectiv în regiunile Centru, Nord-Est și Nord-Vest. Județele în care este mai răspândită colectarea fructelor și a plantelor sunt Harghita, Bistrița-Năsăud, Sălaj și Argeș. În partea sudică a țării utilizarea acestor resurse naturale marginale este mai puțin caracteristică. Harta defalcată pe UAT ne arată că această activitate este caracteristică mai degrabă în zone de munte și de deal. Colectarea materialelor reciclabile este un tip de utilizare a resurselor marginale caracteristică pentru mediul urban. Așadar, proporțiile gospodăriilor care beneficiază de acest tip de venit sunt mai ridicate în București-Ilfov, respectiv în orașe mari și mijlocii. Dintre județe, proporțiile cele mai ridicate se înregistrează în Cluj, Brașov, Galați și Tulcea.

În **producție agricolă** sunt angajate 5% dintre gospodăriile romi din grupări/comunități compacte. Această activitate este mai frecventă în mediul rural, în părțile

de Est și Sud-Vest ale țării. În județele Botoșani, Vaslui și Iași, mai mult de 15% dintre romii din comunitățile compacte sunt ocupați în agricultură, în cultivarea terenurilor agricole. În județele Mehedinți, Dolj, Olt, Teleorman, acest procent este în jur de 10%, iar în Ardeal cultivarea terenurilor agricole este mai frecventă în județele Bistrița-Năsăud și Sibiu.

» **Harta 17.** *Proporția gospodăriilor implicate în producție agricolă, pe județe (pag. 45)*

11. Limbile cunoscute și utilizate

- Conform anchetei realizate, populația romă din România este caracterizată de o diversitate lingvistică accentuată. Sunt trei limbi majore, care sunt utilizate de un număr mare de romi care trăiesc în grupări/comunități compacte. Bineînțeles, în mai multe grupări compacte sunt utilizate mai multe limbi, iar situația lingvistică a comunităților de romi nu este una statică. Există și comunități în care procentul limbilor utilizate este în schimbare. De exemplu, în mai multe comunități din județul Cluj, limba română devine dominantă și înlocuiește limba maghiară. În Mureș, în Valea Târnavei Mici (în jurul orașului Târnăveni) limba română înlocuiește dialectul limbii romani folosit în regiune. În alte comunități,

de exemplu în Bihor (Secuieni, Diosig) sau Harghita (Ciucul de Jos), comunitățile de romi folosesc din ce în ce mai rar limba romani și din ce în ce mai des limba maghiară.

Următorul tabel ne indică utilizarea limbilor, pe grupări. Se poate observa că limba română este cea mai răspândită. În 1483 grupări compacte majoritatea romilor (mai mult de 80%) vorbesc românește. Însă avem 478 de colonii unde majoritatea nu pot să utilizeze limba română și încă 81 de colonii unde proporția celor care vorbesc limba română este între 20–50%.

Tabelul 18. Distribuția grupărilor compacte în funcție de limba cunoscută

	Proporție nesemnificativă (sub 20%)		Majoritatea nu vorbește (20–50%)		Majoritatea vorbește (50–80%)		(Aproape) toți vorbesc (peste 80%)	
	% din grupări compacte	Număr grupări compacte	% din grupări compacte	Număr grupări compacte	% din grupări compacte	Număr grupări compacte	% din grupări compacte	Număr grupări compacte
Română	22,2%	478	3,8%	81	5,2%	112	68,8%	1483
Romani	57,9%	1242	4,5%	96	8,1%	174	29,5%	632
Maghiară	83,4%	1815	2,5%	54	2,7%	58	11,5%	250
Altele	99,3%	2180	0,2%	5	0,2%	4	0,3%	6

Limba romani, care de fapt înseamnă o varietate mare de dialecte, este în poziție dominantă în 632 grupări

compacte, însemnând 30% dintre aceste comunități. În majoritatea comunităților (1242 grupări, 58%) romii nu vorbesc limba romani. Maghiara este într-o poziție dominantă în 250 grupări compacte, iar în 58 grupări/comunități majoritatea romilor vorbește limba maghiară. În 6 comunități peste 80% și în alte 50 de comunități, peste 50% dintre romi vorbesc alte limbi, însemnând limba turcă, în câteva comunități din Dobrogea, respectiv limba sârbo-croată (sau carașoveană) în Banat.

Aproximativ 495356 persoane, însemnând 74% din populația romă a grupărilor compacte vorbesc **limba română**. Există însă 6 județe în țară unde majoritatea romilor nu poate să utilizeze limba română. În Harghita, doar 6% dintre romi vorbesc limba română, majoritatea fiind vorbitori de maghiară, existând și o minoritate a vorbitorilor de maghiară și romani. În Satu Mare, 32% dintre romi vorbesc română, iar proporția celor care o folosesc în mod regulat în comunicarea cotidiană este probabil și mai scăzută. În Satu Mare limba cea mai răspândită între romi este limba maghiară. În Bihor, 35% dintre romi vorbesc limba română. În partea nordică a județului, romii sunt vorbitori de maghiară, iar în partea de sud utilizează romani. Cunoașterea limbii române este mult mai răspândită printre vorbitorii nativi de romani, decât printre romii maghiari (fiindcă în partea de nord a județului și neromii vorbesc maghiara). În Ialomița, doar 40% dintre romi au fost raportați ca fiind utilizatori ai limbii române. Majoritatea romilor de aici sunt vorbitori de romani. În Covasna, 46% dintre romi vorbesc limba română. Aici este o divi-

ziune clară, pe de o parte, între partea vestică și sudică a județului, unde romii vorbesc românește, și pe de altă parte, între partea centrală și estică a județului, unde romii utilizează exclusiv maghiara. Proportia romilor care nu vorbesc românește este ridicată și în județele Vrancea, Gorj, Olt și Buzău. Aceștia vorbesc limba romani.

» **Harta 18.** *Proportia vorbitorilor de română între romii din grupările compacte, pe județe (pag. 46)*

Conform estimării noastre, numărul romilor din grupările compacte cunoscători de **limba romani** este de 276 117, însemnând 41,3% din numărul total din aceste comunități. Cele mai ridicate procente sunt în județele Ialomița (88,1%), Gorj (78,7%), Galați (76,2%), Maramureș (68,0%), Dolj (67,2%), Bacău (64,5%), Cluj (62,9%) și Sălaj (60,3%). Cel mai scăzut nivel al cunoașterii limbii romani este în Covasna, unde nici măcar 1% dintre romi nu pot utiliza această limbă. După cum am menționat, romii din județ se împart între cei vorbitori de maghiară și cei vorbitori de română. Mai avem proporții scăzute în Argeș (2,8% romi vorbitori de română), Brașov (6,6% romi vorbitori de română), Constanța (13,5% romi vorbitori de română și turcă), Harghita (17,5% romi vorbitori de maghiară) și Satu Mare (18,4% romi vorbitori în primul rând de maghiară, în al doilea rând de română).

» **Harta 19.** *Proportia vorbitorilor de romani între romii din grupările compacte, pe județe (pag. 47)*

Limba maghiară este utilizată de 71840 romi din grupări compacte, mai ales în zonele unde și populația neromă este vorbitoare de limbă maghiară. Trebuie subliniat însă că utilizarea limbii maghiare este mai accentuată la romii care trăiesc în grupări compacte, decât la cei care locuiesc în afara acestora. În timp ce, conform recensământului din 2011, proporția celor cu limbă maternă maghiară este de 6,6%, în grupările compacte de romi proporția celor care utilizează limba maghiară este de aproape 11%. Față de proporția în populația totală a județului, vorbitorii de limbă maghiară sunt suprareprezențați între romii care trăiesc în grupări compacte în județele Satu Mare, Harghita și Bihor, și sunt subreprezențați în Covasna, Sălaj, Cluj și (mai puțin accentuat) în Mureș.

» **Harta 20.** *Numărul vorbitorilor de maghiară între romii din grupările compacte, pe județe (pag. 48)*

În 1257 de comunități limba dominantă este limba română, în 614 comunități limba romani, iar în 313 limba maghiară.

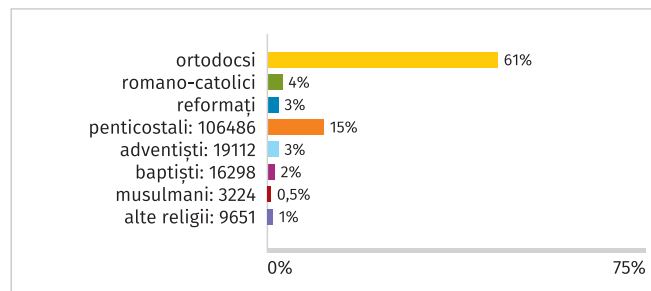
» **Harta 21.** *Limba dominantă a romilor din grupări compacte, pe UAT (pag. 49)*

12. Apartenența religioasă

● Majoritatea romilor aparține Bisericii Ortodoxe, însă prezența altor religii, mai ales a diferitelor culte neoprotestante, este mai accentuată în rândul romilor comparativ cu populația totală. În ceea ce privește distribuția grupărilor/comunităților compacte de romi în funcție de religie, în 1508 grupări/comunități (68,6%) romii sunt ortodocși, în 126 grupări (6%) romii sunt catolici, în 66 (3%) romii sunt reformați, în 149 (7%) penticostali, în 8 adventiști, în 19 baptiști, în 12 grupări musulmani, iar în 28 de grupări majoritatea romilor aparține altor biserici. Printre alte religii trebuie să menționăm Biserica Unitariană, care este răspândită în partea de Sud-Vest a județului Harghita și în unele comunități din județele Mureș și Covasna. În afara Bisericii Unitariene, mai sunt prezente, într-un număr mai mic, alte biserici neoprotestante, cum ar fi Martorii lui Iehova și Creștinii după Evanghelie. Trebuie menționat că bisericile neoprotestante sunt prezente într-un număr mult mai mare de comunități, chiar dacă nu sunt într-o poziție dominantă. Așadar, Biserica Penticostală (mai precis diferite biserici penticostale) este prezentă în 939 comunități, adventiștii în 288, iar baptiștii în 295 comunități. Apartenența la aceste biserici neoprotestante este în creștere, mai ales în cazul Bisericii Penticostale și înseamnă o implicare religioasă mai intensă a romilor, față de bisericile „tradiționale” (Biserica Ortodoxă sau cea Catolică și Reformată în cazul romilor maghiari).

Biserica Ortodoxă are cei mai mulți membri, însumând 427 471 de romi din comunitățile compacte, reprezentând 61% din populația romă a grupărilor/comunităților compacte. Penticostalii au 106 486 credincioși (15%), însemnând că romii sunt mult suprareprezențați în cadrul Bisericii Penticostale. De fapt, pe plan local, Biserica Penticostală este reprezentată deseori ca „un cult al romilor”. Adventiștii au 19 112 credincioși, iar baptiștii 16 296. 25 247 romi sunt romano-catolici, 20 063 aparțin Bisericii Reformate, iar numărul musulmanilor este de 3 224.

Figura 1. Distribuția grupărilor compacte în funcție de religie

În cele mai multe județe, majoritatea romilor din comunitățile compacte sunt ortodocși. Cele mai ridicate proporții sunt în partea sud-vestică a țării. Cele mai scăzute proporții sunt în județele unde romii aparțin în mod tradițional bisericilor istorice maghiare, adică în Harghita,

în Satu Mare, respectiv parțial în Covasna, Mureș și Bihor. Pe lângă aceste județe, în Arad, Sălaj, Maramureș și Ialomița proporția ortodocșilor e sub 50%, ca urmare a expansiunii bisericilor neoprotestante.

Cultul pentecostal este cel mai frecvent cult neoprotestant în rândul romilor din grupările/comunitățile compacte. Este larg răspândit pe teritoriul țării. Este aproape inexistent în Dobrogea, mai puțin răspândit în partea sudică a țării, în Muntenia și Oltenia, în afară de județele Ialomița, Călărași și Mehedinți. Cele mai ridicate proporții sunt în Vrancea (41%), Ialomița (38%), Sălaj (34%), Arad (34%), Brașov (31%), Galați (26%), Suceava (25%), Bacău (23%) și Bihor (21%).

Cultul romano-catolic este răspândit mai ales printre romii maghiari. 45% dintre romii din grupările/comunitățile compacte sunt de religie romano-catolică în Harghita, 30% în Covasna, 19% în Satu Mare, 11% în Timiș și 9%

în Bihor. În Moldova romii sunt romano-catolici într-un număr semnificativ în județele Neamț și Bacău.

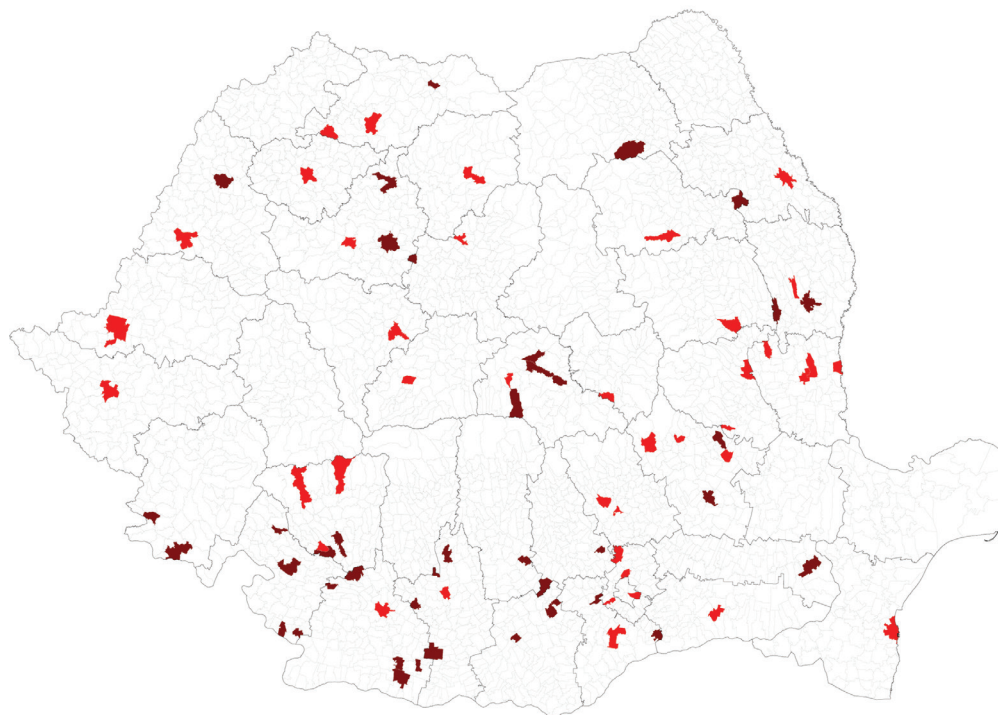
Cultul reformat este și el caracteristic romilor maghiari. Se remarcă proporții ridicate de reformați printre romii în județele Satu Mare (15%), Covasna (14%), Harghita (13%), Mureș (13%), Sălaj (11%) și Cluj (7%).

Cultul adventist are poziții relativ puternice în Nordul Munteniei, în județele Argeș, Dâmbovița și Buzău, respectiv în Suceava, Covasna, Mureș, Sălaj și Bihor.

Cultul baptist este răspândit mai ales în comunitățile din Vestul țării, în județele Caraș-Severin, Sălaj, Arad, Satu Mare și Bihor. Mai sunt comunități baptiste în Suceava, Mehedinți, Brăila, Hunedoara, Sibiu și Alba.

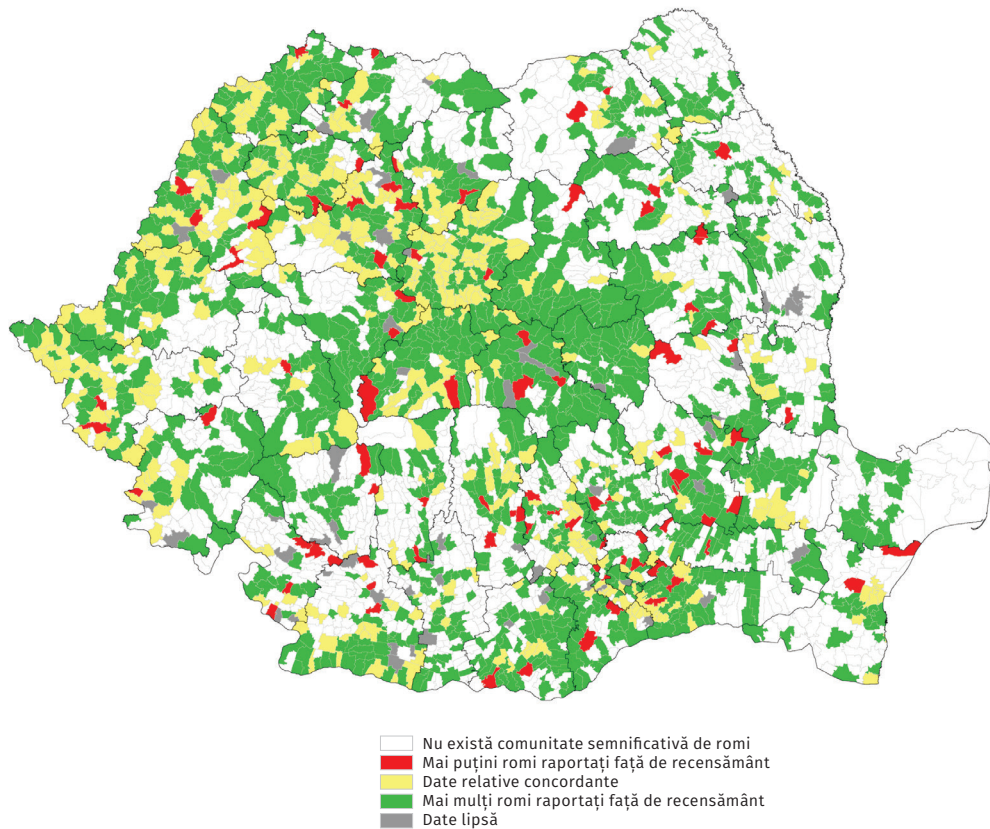
Cultul musulman este prezent printre romii din Dobrogea. În județul Constanța 31%, iar în județul Tulcea sunt de religie musulmană 23% dintre romii din grupările/comunitățile compacte.

Harta 1. Completarea chestionarelor în UAT

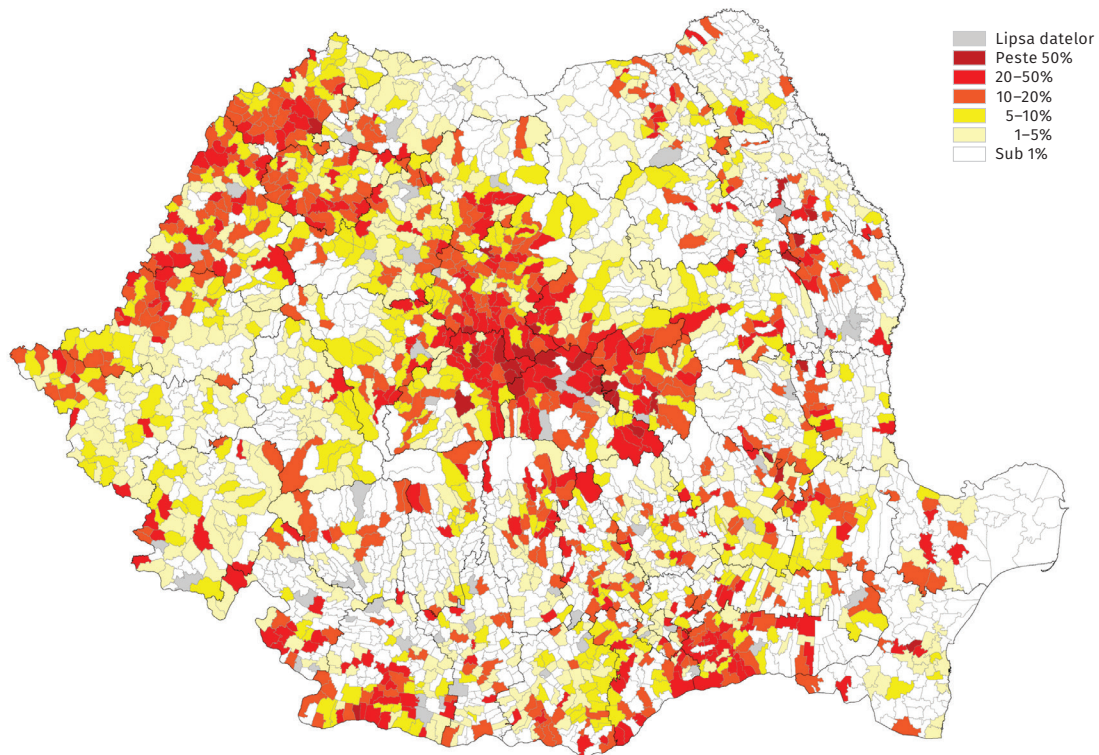

- Chestionar completat
- Chestionar completat partial
- Chestionar necompletat

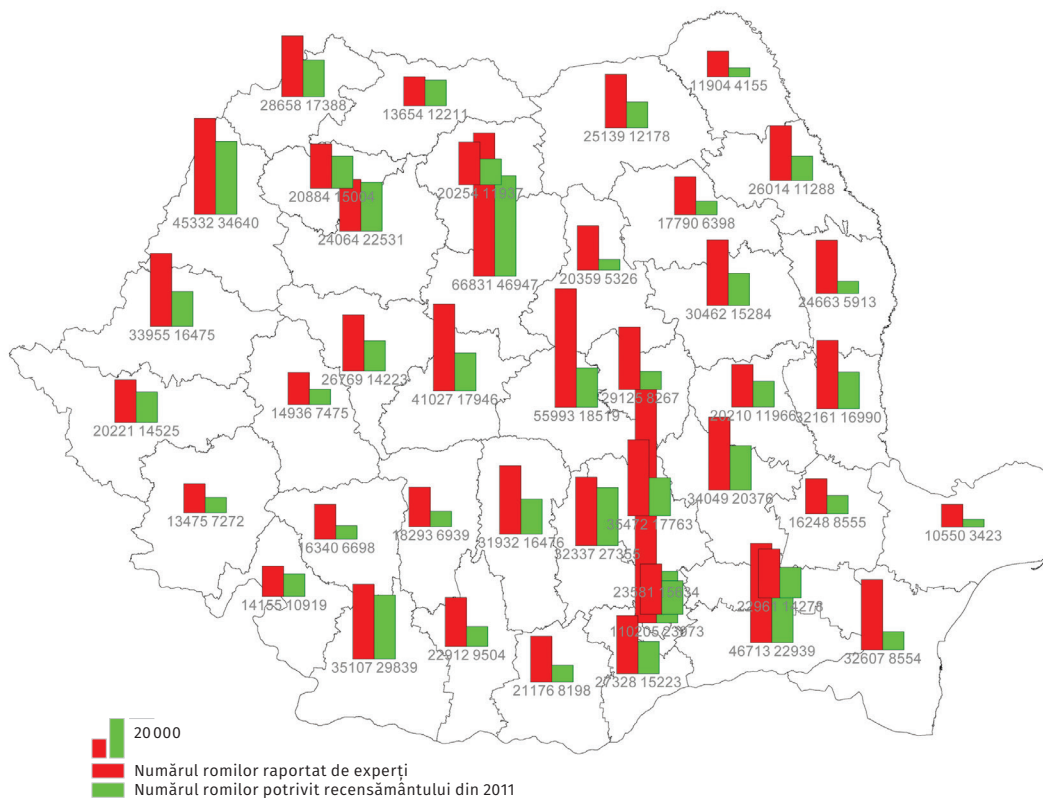
Harta 2. Numărul romilor raportat de experți comparativ cu datele recensământului din 2011

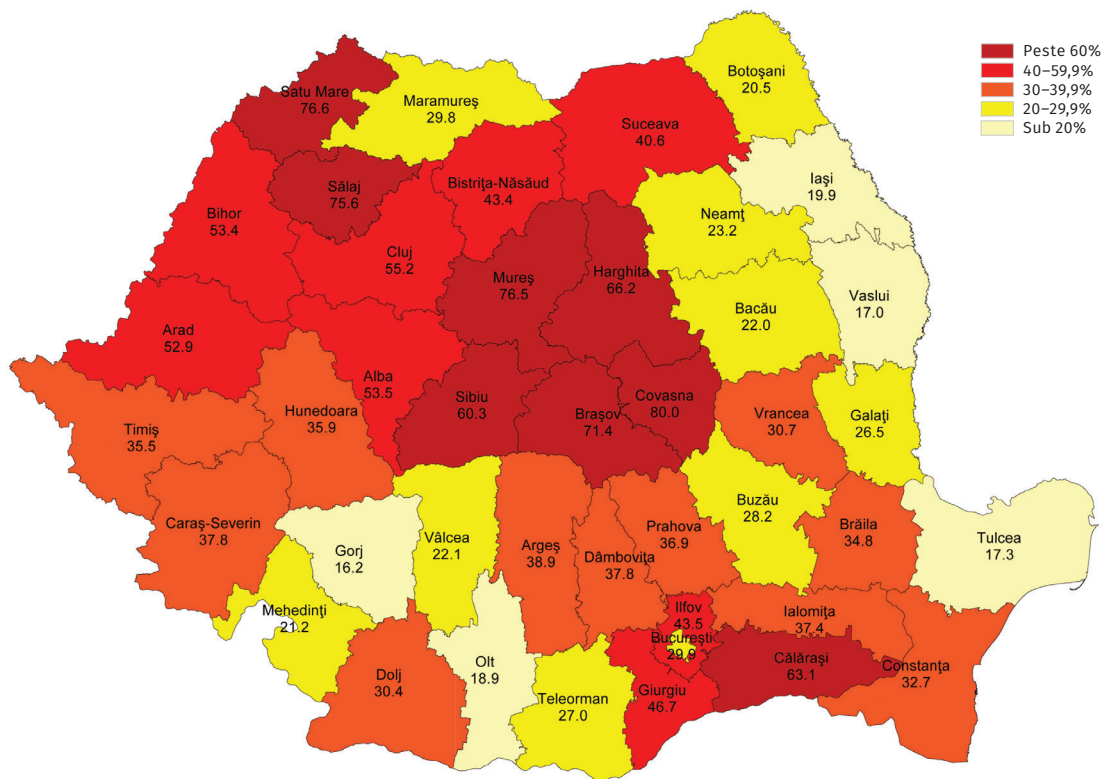
Harta 3. Proporția romilor pe UAT (conform anchetei)

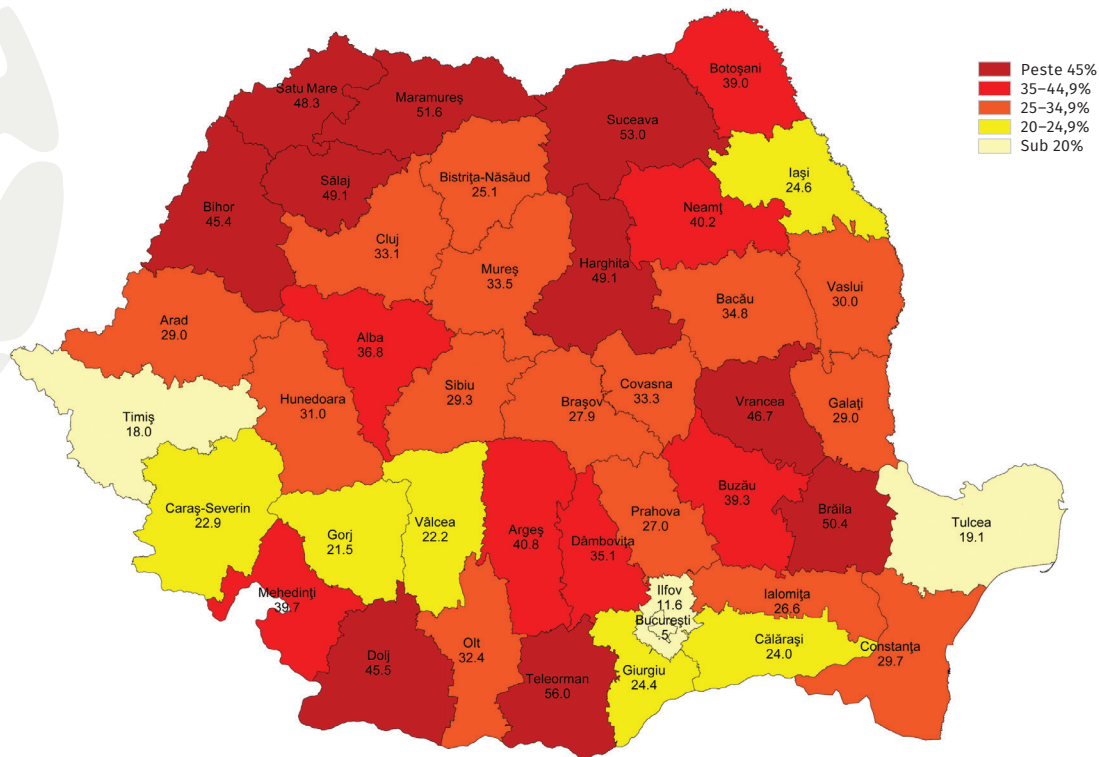
Harta 4. Numărul romilor raportat de experți comparativ cu datele recensământului din 2011, pe județe

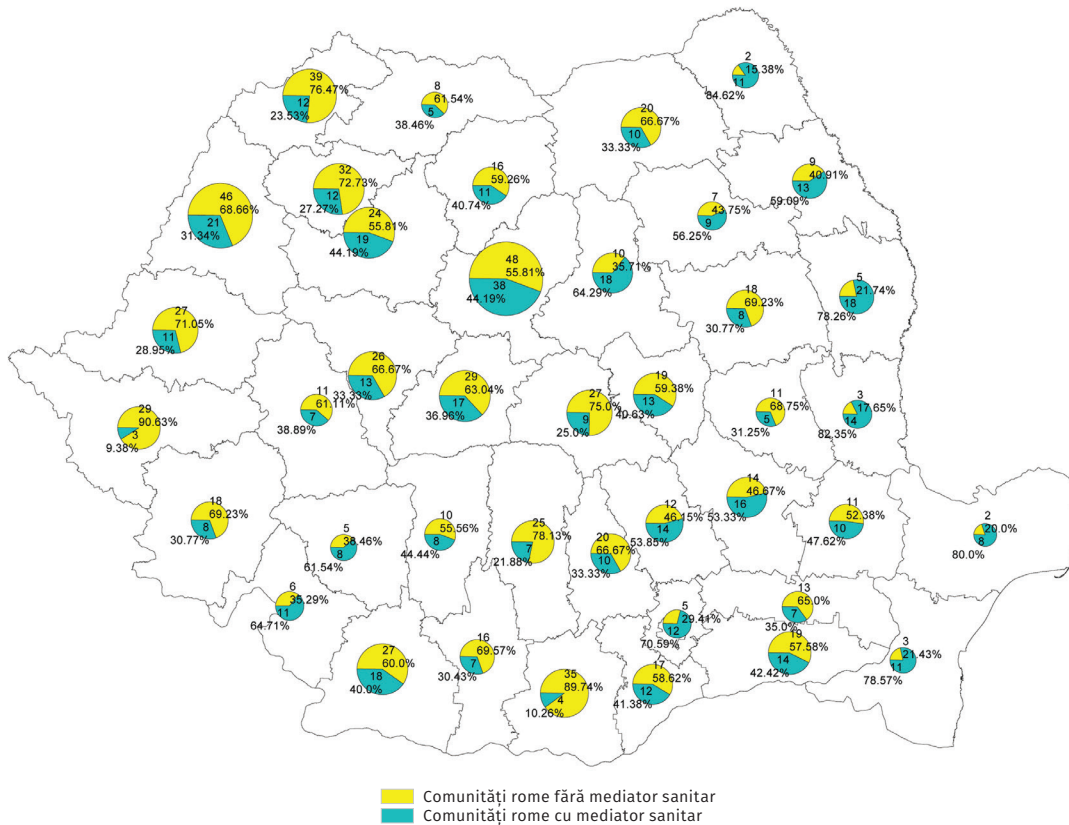
Harta 5. Proportia gospodariilor rome între gospodăriile beneficiare de venit minim garantat (VMG) (La nivel național = 37,2%)

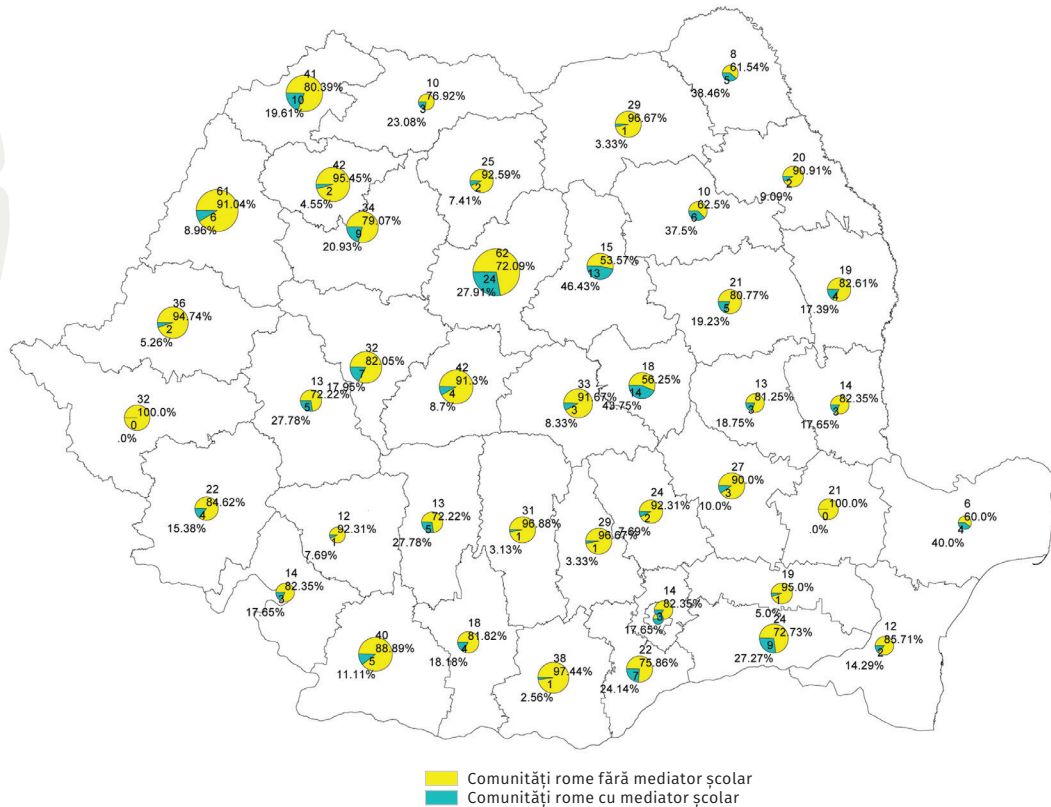
Harta 6. Proportia gospodariilor beneficiare de venit minim garantat (VMG) între gospodăriile rome (La nivel național = 25%)

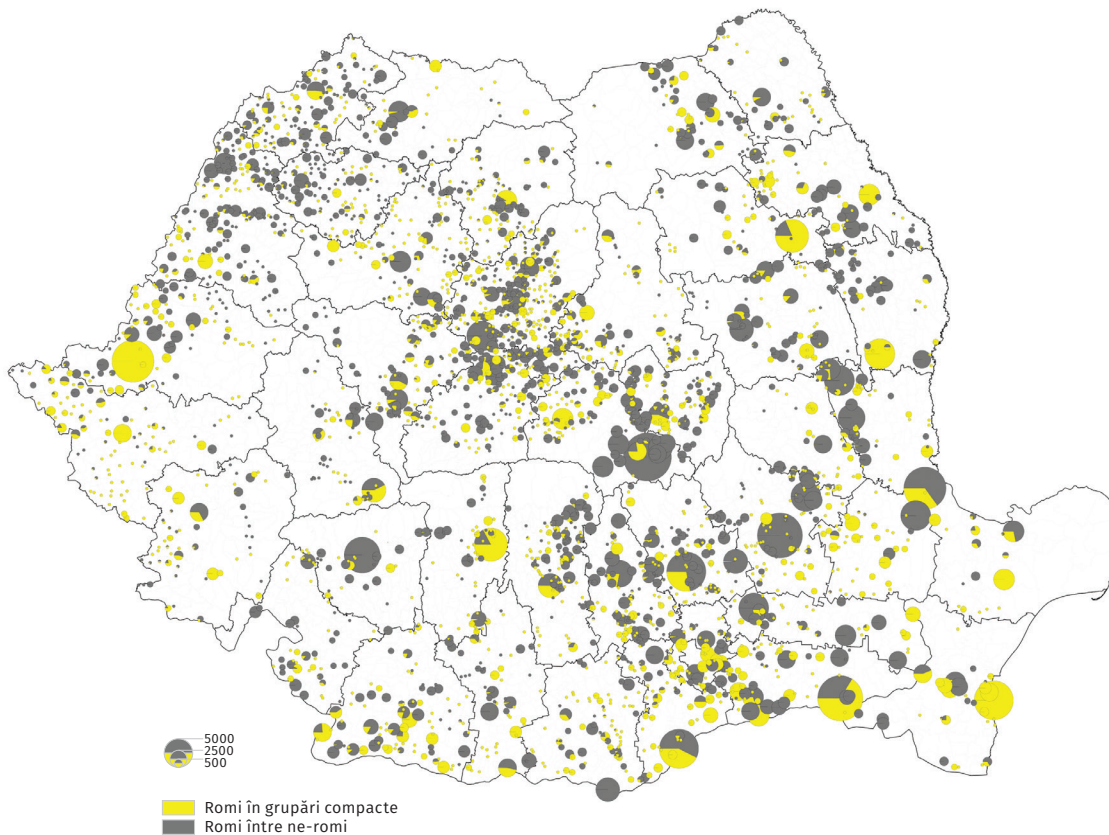
Harta 7. Densitatea rețelei de medieri sanitari, pe județe

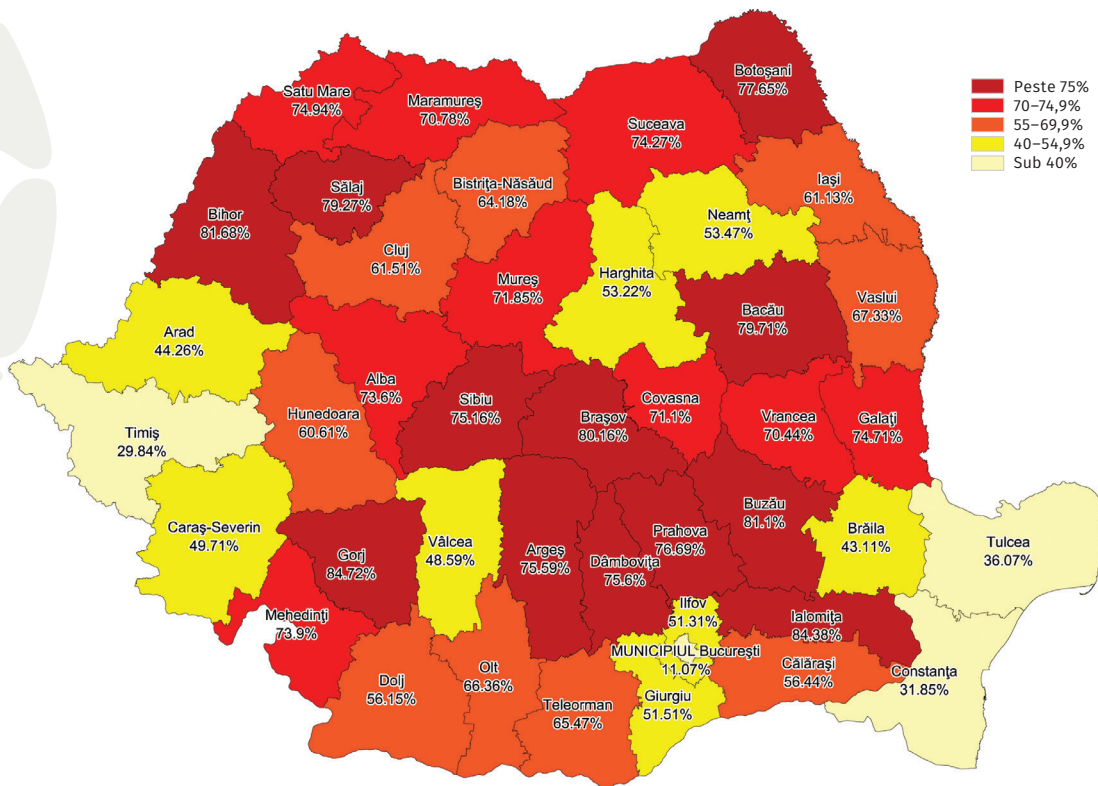
Harta 8. Densitatea rețelei de mediatori școlari, pe județe

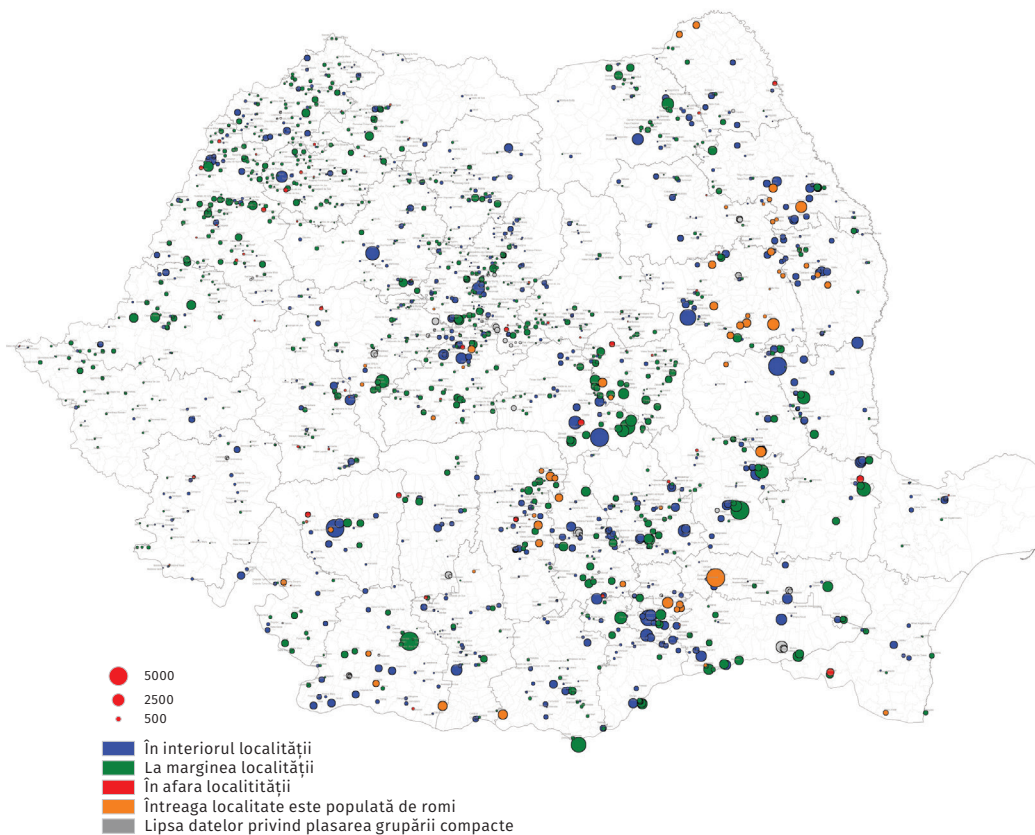
Harta 9. Romi care trăiesc în grupări compacte și romi care trăiesc dispersați, pe UAT

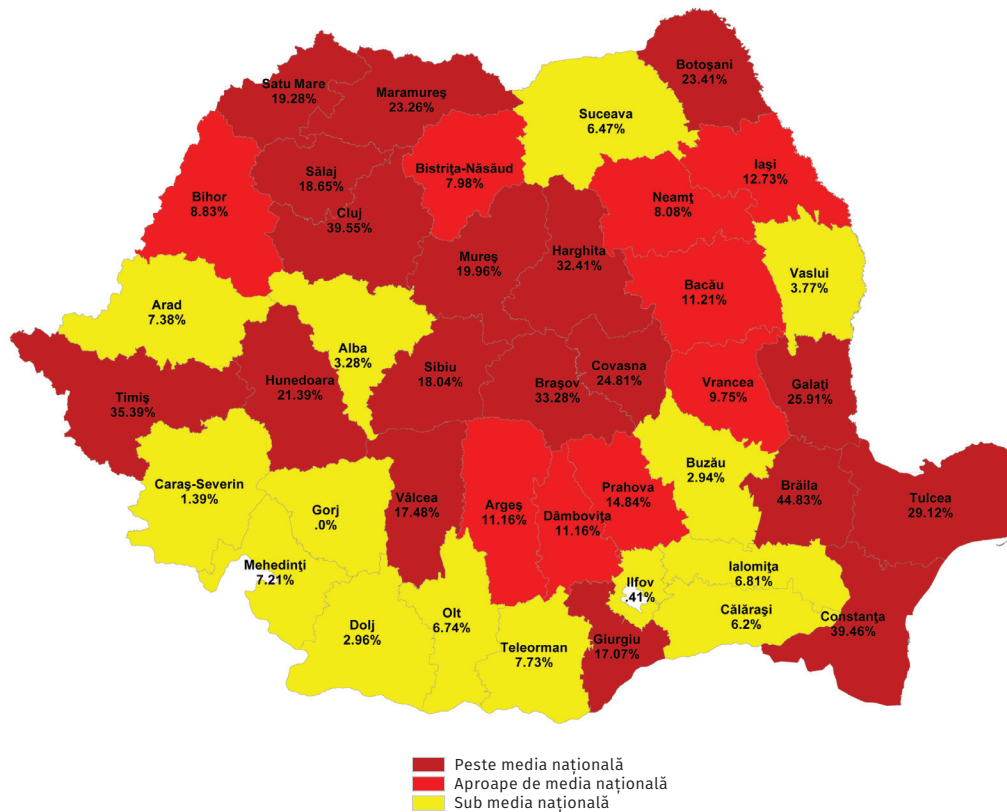
Harta 10. Proportia romilor în grupări compacte, pe județe

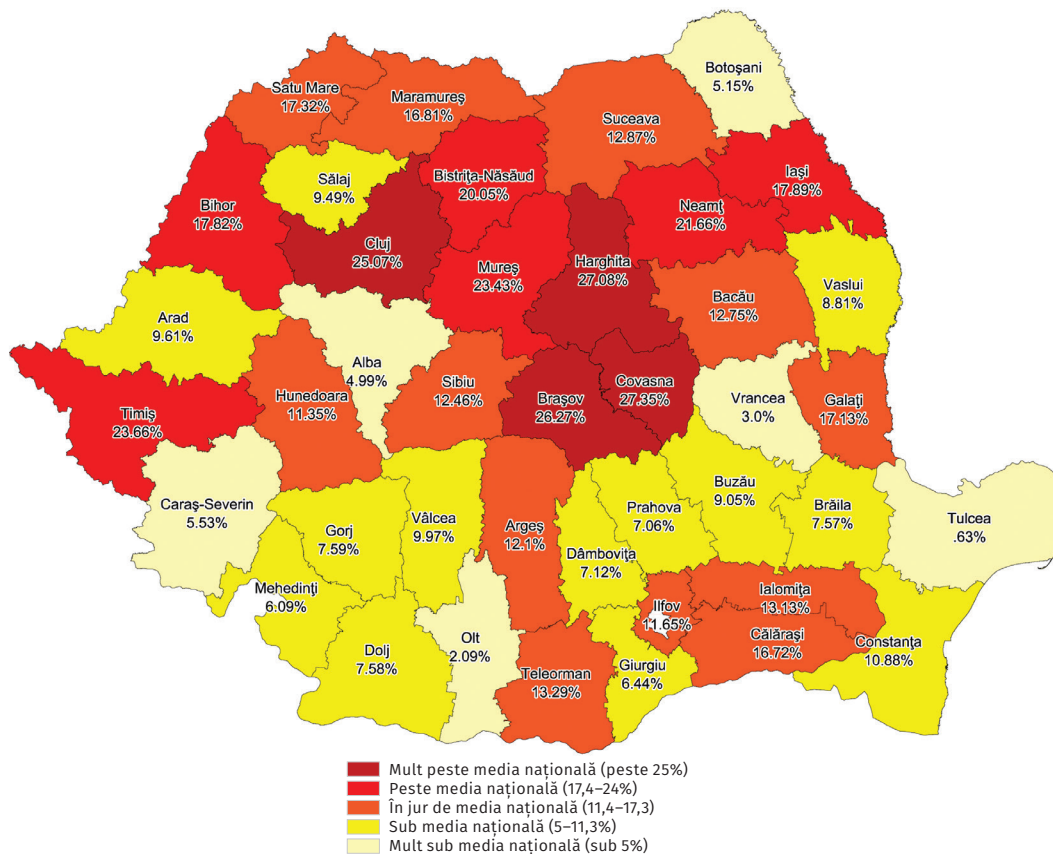
Harta 11. Numărul persoanelor care trăiesc în grupări compacte de romi în funcție de localizarea lor

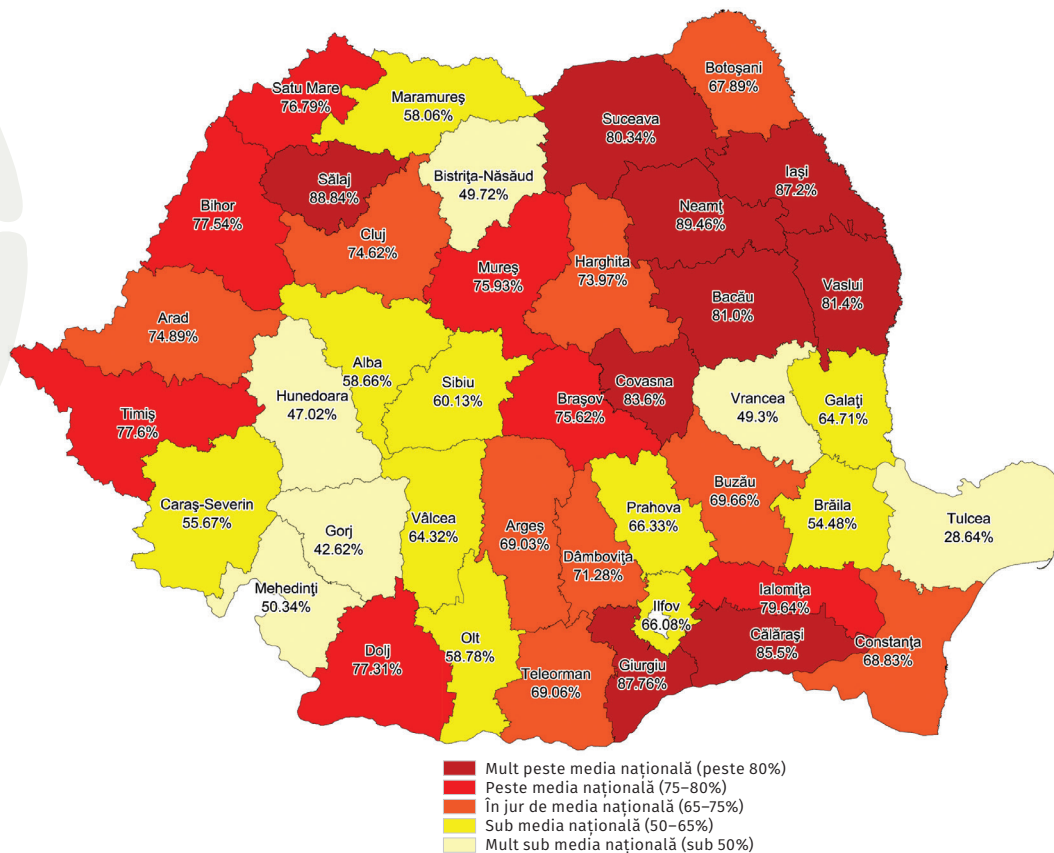
Harta 12. Proportia în grupările compacte a celor cu o situație precară de locuire, pe județe

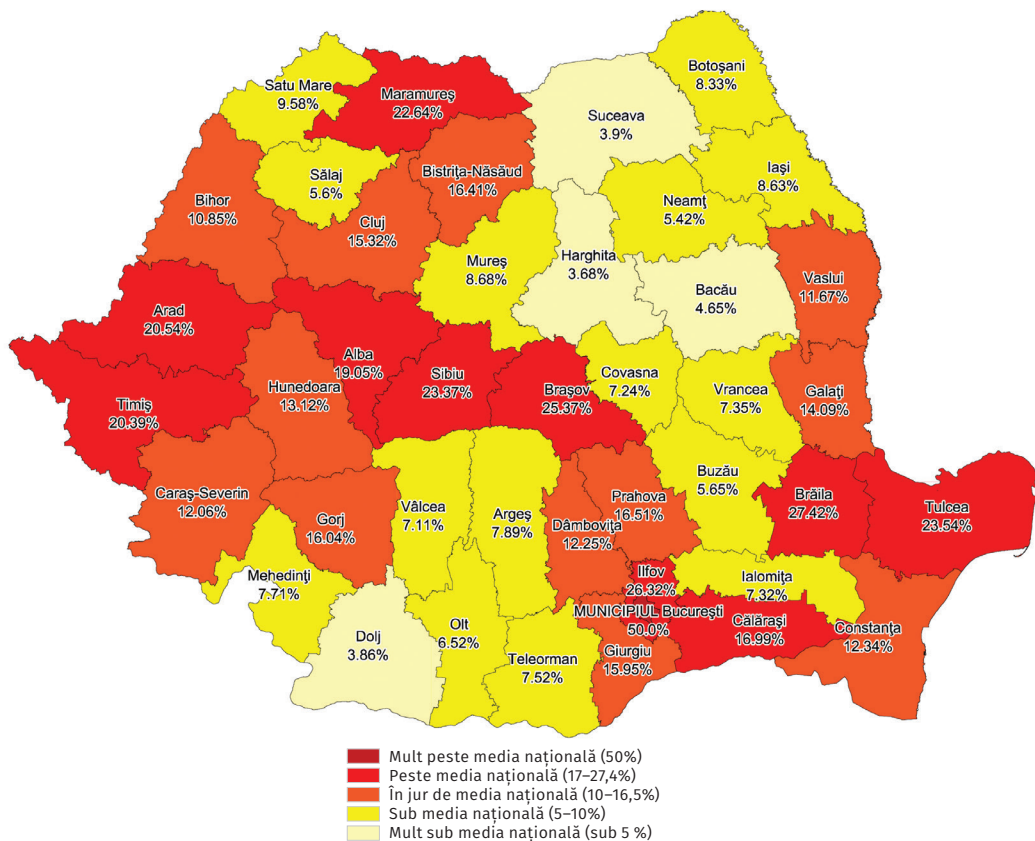
Harta 13. Proporția gospodăriilor fără instalație electrică, în grupări compacte, pe județe (Media națională = 14,4%)

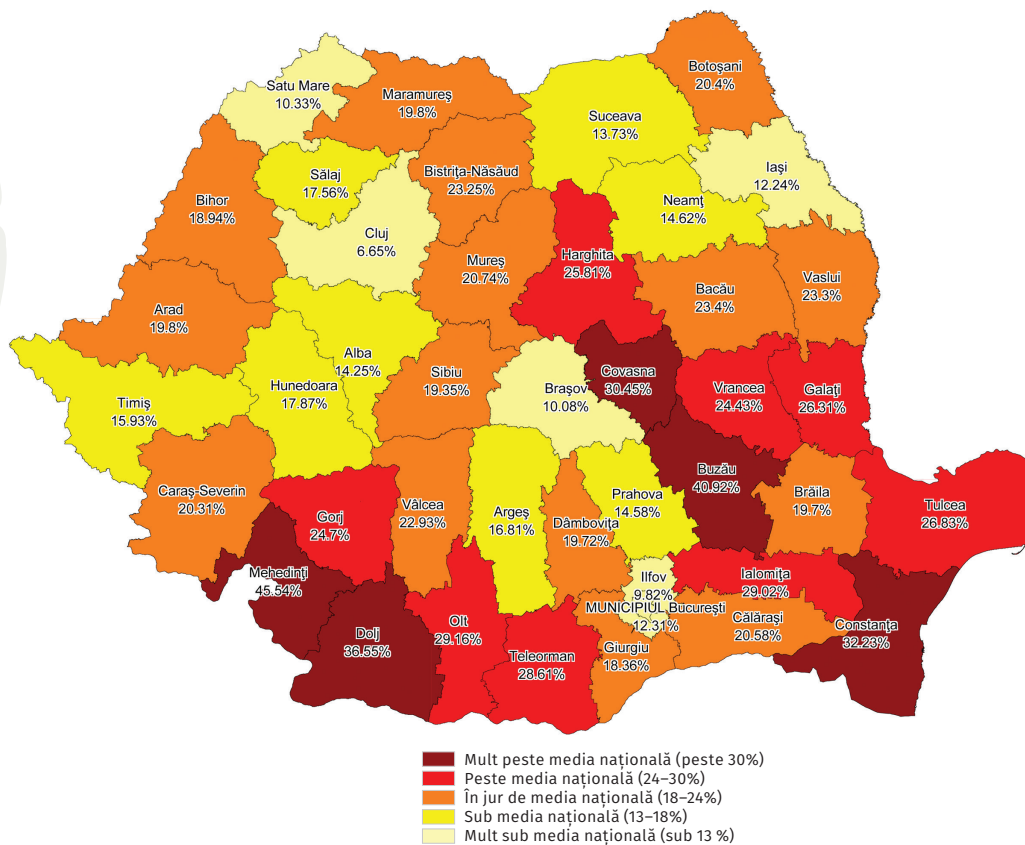
Harta 14. Proportia gospodariilor fără apă curentă în interiorul locuinței, în grupări compacte, pe județe (Media națională = 71,3)

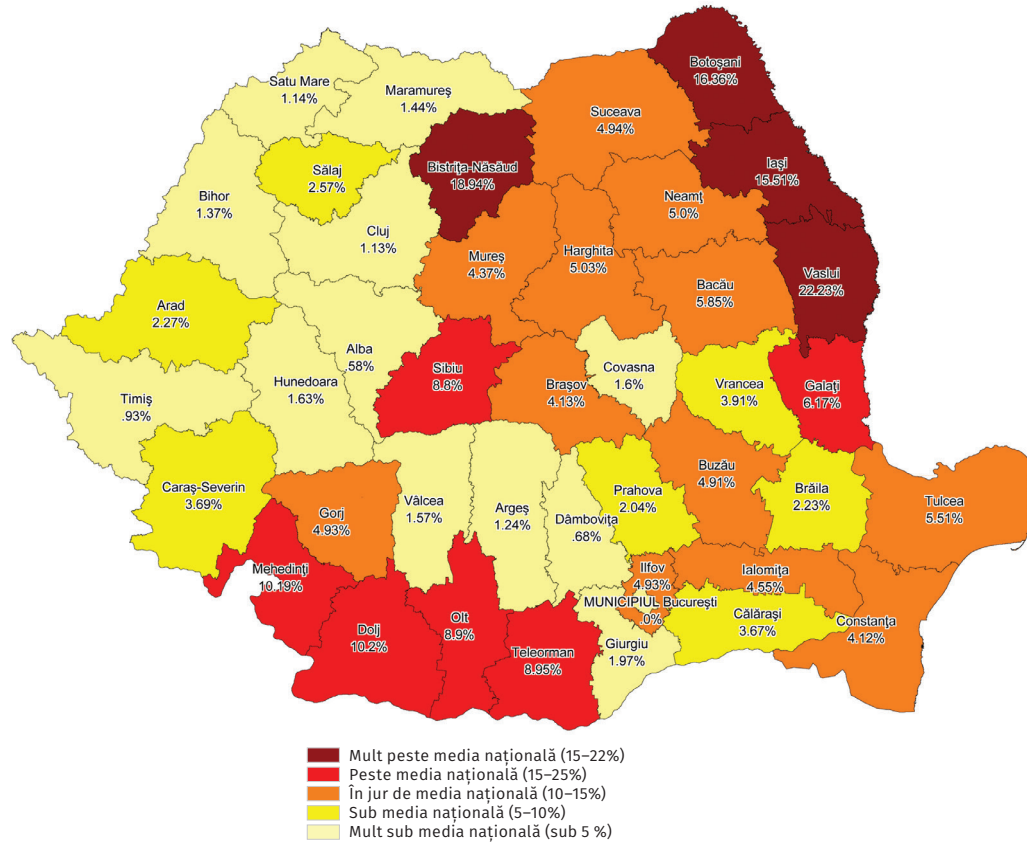
Harta 15. Integrare pe piața formală a forței de muncă: proporția gospodăriilor beneficiare de salariu regulat, pe județe

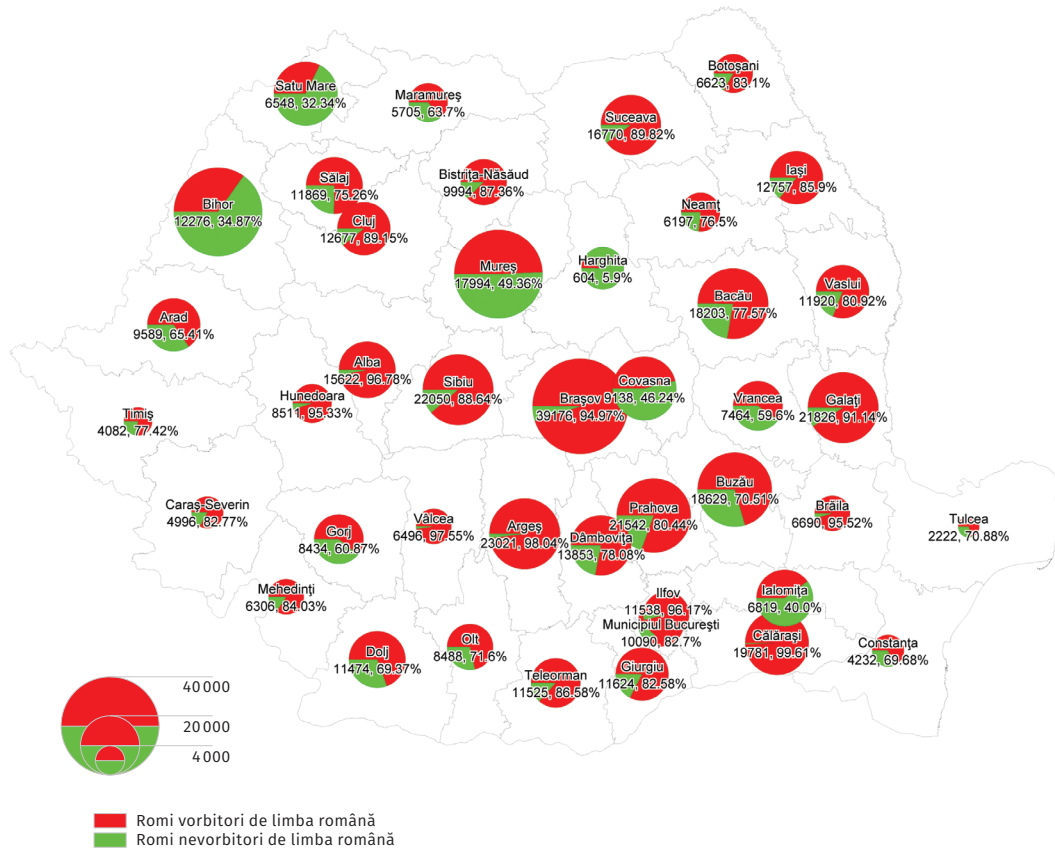
Harta 16. Migrația forței de muncă: proporția gospodăriilor beneficiare de venit din munca în străinătate, pe județe

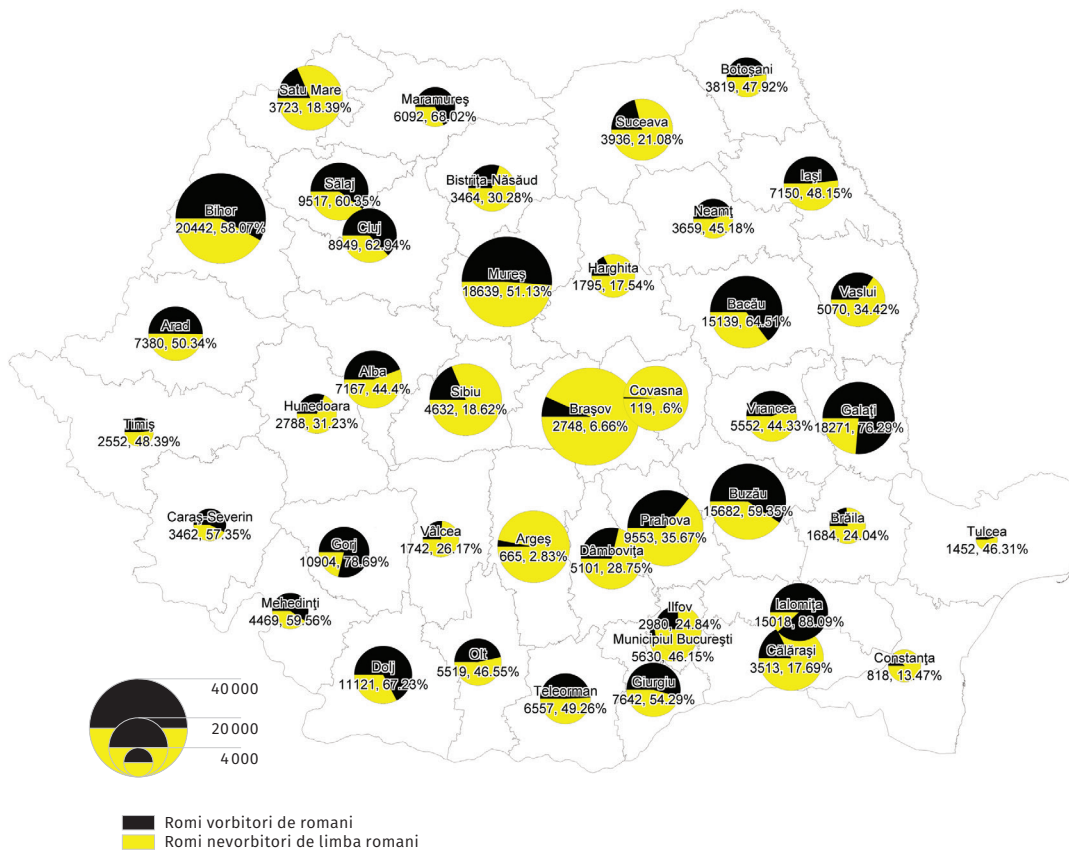
Harta 17. Proportția gospodăriilor implicate în producție agricolă, pe județe

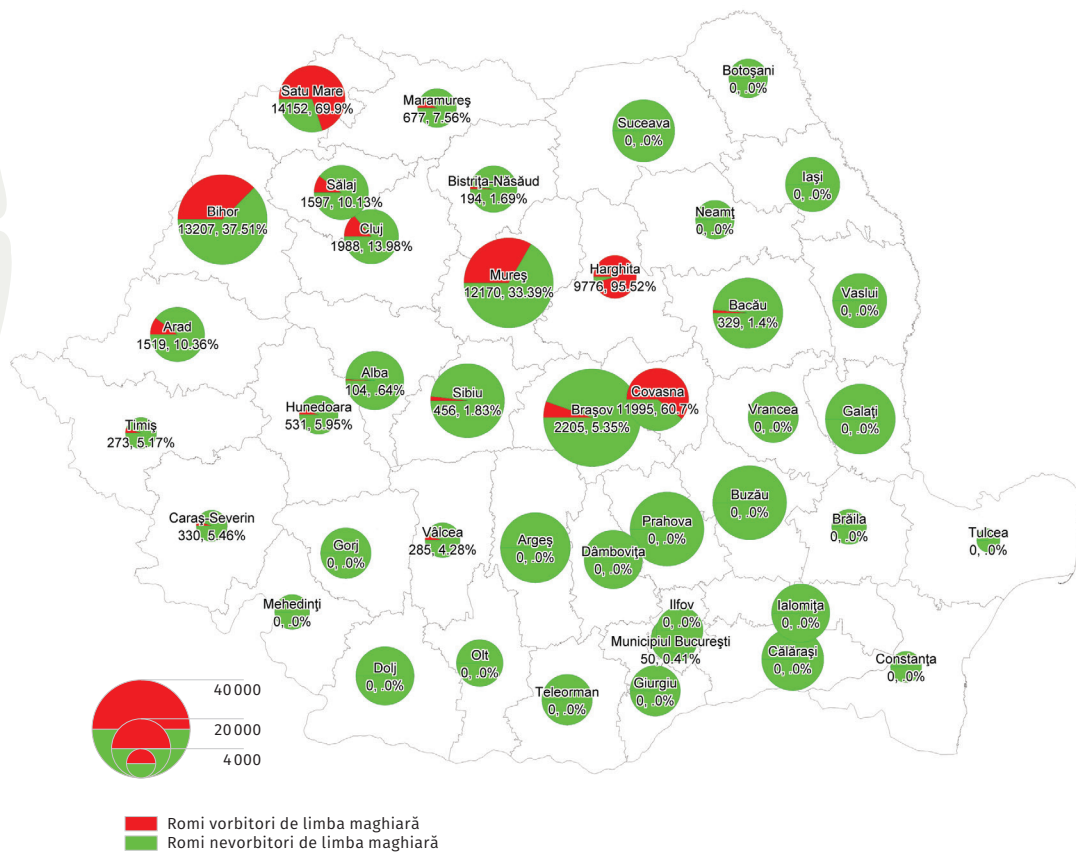
Harta 18. Proporția vorbitorilor de română între romii din grupările compacte, pe județe

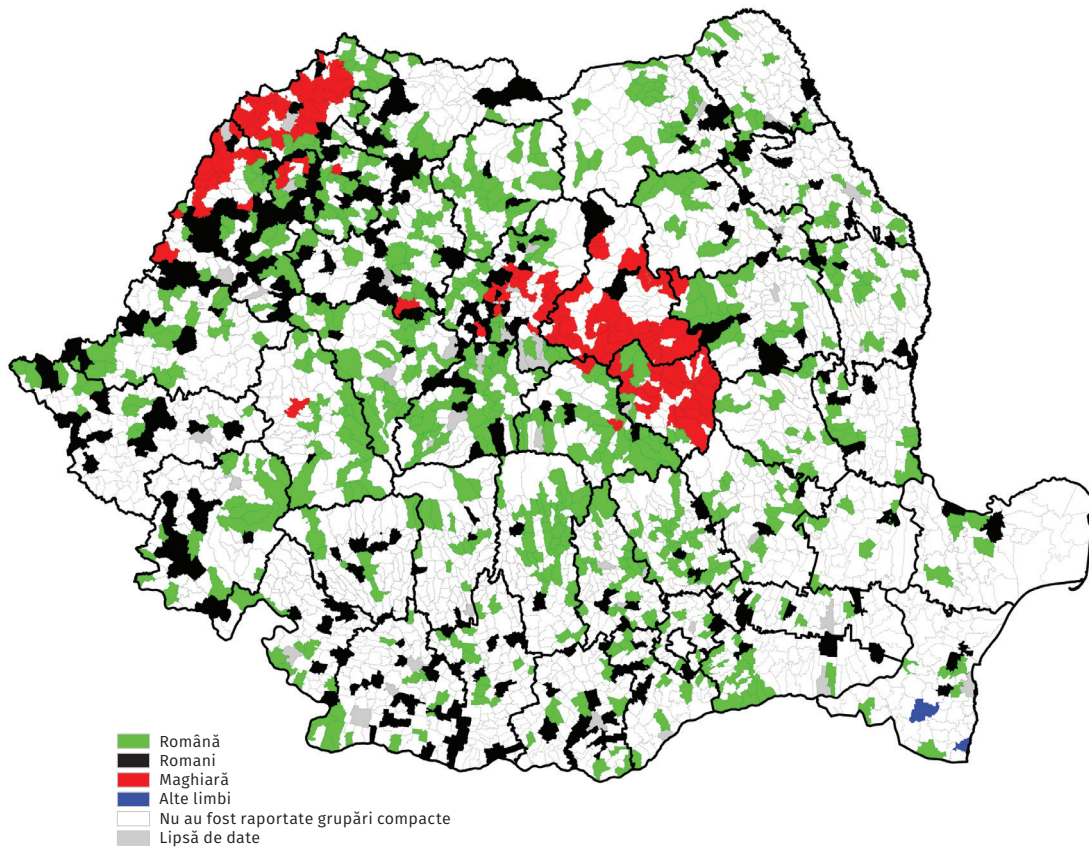
Harta 19. Proporția vorbitorilor de romani între romii din grupările compacte, pe județe

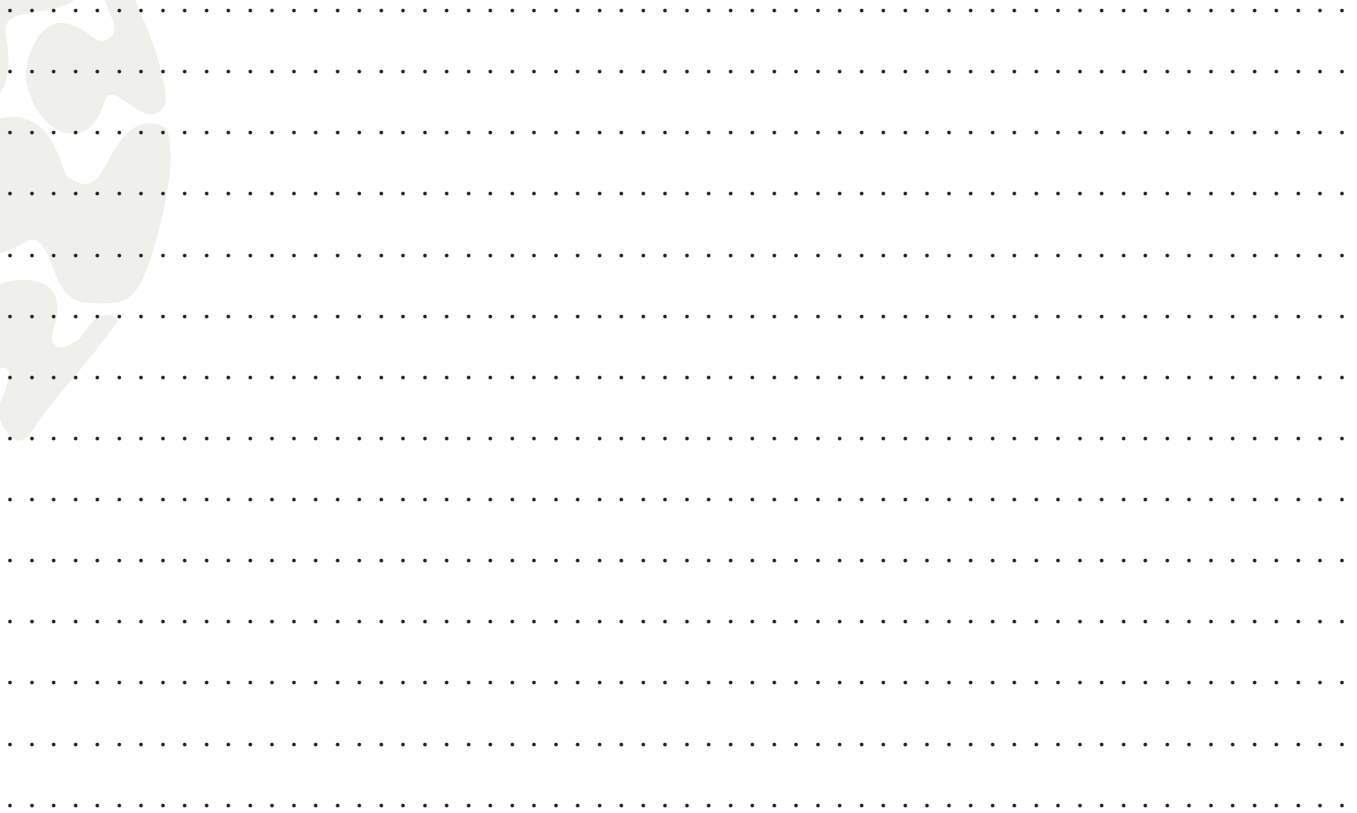
Harta 20. Numărul vorbitorilor de maghiară între romii din grupările compacte, pe județe

Harta 21. Limba dominantă a romilor din grupări compacte, pe UAT

NOTIȚE

A series of horizontal dotted lines for writing notes, arranged in a grid pattern across the page.

SocioRoMap

ANCHETA EXPERTILOR LOCALI PRIVIND
COMUNITĂȚILE ȘI GRUPĂRILE COMPACTE
DE ROMI DIN ROMÂNIA

Autori studiu:
HORVÁTH István, KISS Tamás

ISPMN • Aprilie, 2017

Pregătire tipar: **IDEA PLUS**, Cluj-Napoca
Tipar: **IDEA DESIGN & PRINT**, Cluj-Napoca

Parteneri:

FUNDAȚIA
PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

CCRIT
CENTRUL DE CERCETARE
A RELAȚIILOR INTERETNICHE

www.norwaygrants-povertyalleviation.org

www.eeagrants.org

www.ispmn.gov.ro